

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIAKONAAT IS CONCRETE BEDIENING VAN GODS HEIL

Is het diakonaat van de kerk ook aan te duiden als een genademiddel? Dat is de vraag die ik in enkele artikelen aan de orde wil stellen. Ik doe dat aan de hand van de tegenwerpingen waarmee prof. C. Trimp tegen die vraagstelling opponeerde. Vorige week behandelde ik zijn eerste bezwaar, dat hij formuleerde vanuit Zondag 25. In antwoord daarop heb ik gesteld, dat ik het niet juist vind om de vraagstelling te beperken tot Zondag 25. In de praktijk komt het er dan op neer, dat we tamelijk exclusief de preek (en in het verlengde daarvan) aanwijzen als genademiddelen. Mijns inziens is dat uitgangspunt te beperkt. Niet alleen de preek doet het. Prediking en sacramenten hebben hun plaats in een veel bredere context.

Tegen die achtergrond wil ik deze week ingaan op Trimps tweede bezwaar. Daarbij legt hij een

sterk accent op het verschil tussen het diakonaat en de andere genademiddelen. Juist op dit punt zou ik met nadruk mijn vraag over het diakonoot in de richting van de dogmatiek willen formuleren.

Trimps tweede bezwaar

2. Diakonaat is een vrucht van de avondmaalsviering, de uitstraling van de liefdesgemeenschap die Christus door zijn Heilige Geest sticht en door Woord en sacramenten in de gemeente schenkt en onderhoudt. Met name aan het Avondmaal gedenken wij Christus die zijn bloed voor velen vergoten heeft.

Op dezelfde wijze is b.v. ook de voorbede voor elkaar een zodanig gevolg van het werk van de Geest door de genademiddelen. Maar daarmee zijn toch niet alle 'vruchten' tot 'middelen' geworden?

Vrucht, middel, sleutel

Trimp legt hier dus sterk de nadruk op het verschil. Diakonaat is z.i. een vrucht die hij heel sterk onderscheidt van de genademiddelen zelf. Eerlijk gezegd was ik wel

HOOFDARTIKEL

Diakonaat is concrete bediening van Gods heil

C.J. de Ruijter

UIT DE SCHRIFT

De les uit Christus' lijden

D. Berghuis

KERKELIJK LEVEN

Samen op weg met br. J. Huijgen

B. Luiten

Driestarren / M. te Velde

GEKNIPT VOOR VANDAAG

Levensleiding

GELEGEN/ONGELEGEN

J. Kamphuis

OP MAAT

Dichter en gemeente

H. Folkers

KIJK OP DE KERK TE...

Leeuwarden-Huizum

M. Kingma-Clement

UIT DE KERKEN

Klank & weerklank - terugblik op een plaatselijk project

I.J. van der Krieke

BOEKBESPREKING

Is de Nederlandse koningskroon uitgehold?

PERSSCHOUW

G.J. van Middelkoop

UIT DE KERKEN

een beetje verrast door deze tegenwerping. Want ik heb juist van Trimp geleerd om prediking en diakonaat veel meer in één perspectief te zien. Hij schreef daarover (in een veel breder betoog over de gereformeerde ambtsleer) eens het volgende:

'Wanneer dan ook de Geest van Christus is uitgestort op de zijnen, wordt door de Geest deze orde van het koninkrijk op aarde gedemonstreerd. Onder de leer van de apostelen ontstaat een gemeenschap en deze gemeenschap wordt tastbaar aan de maaltijd en in de gemeenschappelijke vreugde over het heil (Hand. 2 : 42-46).

De apostelen zien wij bezig in de prediking en in de dienst van de barmhartigheid; het een vraagt om het ander en beide diensten ondersteunen elkaar (vgl. Hand. 3; 5 : 12; 5 : 15, 16).'¹

Juist in dit citaat zie ik zo duidelijk getekend, dat prediking en diakonaat binnen hetzelfde perspectief mogen functioneren. Wat dat betreft weet ik me helemaal leerling van Trimp. Hij zelf verbindt daar overigens een nog verdergaande konsekwentie aan. Trimp stelt in dit verband nl. voor het diakonaat aan te duiden als derde sleutel van het koninkrijk (naast de prediking en de tucht). Hij schrijft in dat verband:

'God geeft in zijn genade aan zijn volk de beschikking over middelen om de zwakten en gebreken van het leven terug te dringen in Christus' naam onder Christus' volk krachtens de gemeenschap van de Heilige Geest. De diakenen zijn gerechtigd en geroepen om namens Christus op deze middelen aanspraak te maken en deze als gaven van de liefde van God uit te delen. In die arbeid zijn de diakenen bezig als goede verzorgers van het huis van God. Van hen geldt in dit opzicht hetzelfde als van de opzieners, vgl. 1 Tim. 3 : 12 (Tit. 1 : 7) met 3 : 4, 5.

KERNREDACTIE:

DR. W.G. DE VRIES (eindred.), DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP, PROF. DR. M. TE VELDE.

OVERIGE REDACTIELEDEN:

DRS. R. TER BEEK, DRS. B. LUITEN, PROF. DR. C.J. DE RIJTER, DRS. H. VELDMAN, PROF. DR. K. VRIJING

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, DRS. J.A. BOERSEMA, J.M. DE JONG, DRS. J. SMELIK

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24.8260 M te Kampen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V., Postrekening 406040 t.n.v.,
De Reformatie, Goes. Postbus 25. 4460 AA Goes. Tel. (01 100) 15591

ABONNEMENT:

f 84,75 per jaar; f 45,25 per halfjaar; studenten f 69,25 per jaar (binnenland)
Buitenland: f 143,50 per jaar (zeepost).

Een abonnement kan per maand ingaan, maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee maanden voor het verstrijken van de betalingstermijn.

Losse nummers f 1,95 (excl. porto)

ADVERTENTIES:

Prijs f 0,63 per mm. Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

(...) Daarom zouden wij in navolging van Bavinck willen spreken over de door Christus verleende ambtelijke volmacht tot dienstbetoon. Wij zouden dat eventueel een *derde* sleutel van het koninkrijk kunnen noemen in een nadere toepassing van de beeldspraak van Mat. 16 : 19.²

Persoonlijk zou ik liever niet spreken van een derde sleutel. Ik denk, dat dat meer vragen oproept dan beantwoordt. Er is al genoeg *discussie* rond het begrip sleutelmacht. Bovendien vraag ik me af wat voor inhoud aan dat woordje 'macht' toegekend zou moeten worden, als diakonaat ook onder *sleutelmacht* gerekend wordt.

Maar het waardevolle in Trimps visie vind ik wel, dat aan het diakonaat een elementaire plaats wordt toegewezen in de bediening van het heil. En dat is precies de vraag waarom het mij begonnen is.

Gods heil is concreet

De achtergrond van de vraag waarover ik deze artikelen schrijf, ligt in m'n studie van de bevrijdingstheologie. Doordat ik me uitvoerig moest verdiepen in de problemstellingen die daar aan de orde zijn, kwam ik steeds meer voor de vraag te staan hoe concreet het heil van God ook in deze wereld aanwijsbaar is. Dat is nl. de vraag die de bevrijdingstheologie stelt. Ongetwijfeld is daarbij sprake van een sterke blikverenging.³ Maar tegelijk is het deze problemstelling die de bevrijdingstheologie zo levensrecht maakt. Het gaat om de concrete vragen van deze wereld waar wij middenin staan. En in dat verband i?het legitiem om te vragen: Hoe concreet is het heil van God voor mensen van deze wereld?

Als gereformeerde kerken kunnen we toch meer zeggen, dan dat God zonden vergeeft en dat Hij straks ons een nieuwe aarde zal schenken. Het diakonaat is toch een concreet middel in Gods hand om heil op deze wereld uit te delen? Maar dat gegeven ontbreekt totaal in onze huidige leer van de genademiddelen. Maar juist op dit punt spreekt mij dat laatste citaat van Trimp (hierboven) zo aan. Hij schrijft daar over 'middelen om de zwakten en gebreken van het leven terug te dringen in Christus' naam onder Christus' volk'. Ik sluit me volledig aan bij die typering, wanneer ik me afvraag of ook het diakonaat van de kerk niet aan te duiden is als genademiddel.

Middelen in soorten

In de dogmatiek spreken we tot nu toe alleen maar over genademiddelen in *engere* zin. Ik heb vorige week al aangegeven, waarom dat m.i. te beperkt is. Vandaar mijn vraag: zou niet eens energie gestoken kunnen worden in de ontwikkeling van een visie op genademiddelen in bredere zin?

Daarbij besef ik heel goed, dat diakonaat een andersoortig middel is dan prediking en sacramenten. Bij de beoordeling van de problemstelling in de bevrijdingstheologie heb ik ook gesteld, dat binnen de middelen die de kerk ontvangen heeft, de nadruk op het Woord ligt boven de daad.³ Het Woord is immers het primaire middel dat aan

de gemeente is toevertrouwd. Maar het is wel **belangrijk** dat dan **zichtbaar** gemaakt wordt binnen welke bredere **context** dat middel functioneert.

In zijn tegenwerping stelt Trimp, dat diakonaat vrucht is **van** de avondmaalsviering. En een vrucht is nog geen middel. Hij vraagt dus **aandacht** voor het onderscheid. Ik **zou** daar dit op willen antwoorden:

In de eerste plaats is het woord dat we hier kiezen niet direct doorslaggevend. Trimp gebruikt zelf in het hierboven vermelde citaat ook het woord 'middel' in verband met het diakonaat. En dat kan ook heel goed. Als maar duidelijk is, dat er middelen in soorten zijn. Het is niet mijn bedoeling in één keer allerlei middelen bij elkaar te nemen en zonder meer aan te duiden als genademiddel. Als **we** daar geen nuance en onderscheid in aanbrengen kan er alleen maar verwarring ontstaan. Nader doordenken van de leer van de genademiddelen zal m.i. altijd moeten aanknopen bij de unieke plaats die prediking en sacramenten hebben gekregen. Ook ik verlies dus het genoemde onderscheid niet uit het oog.

In de tweede plaats zou ik willen opmerken, dat ik zelf ook in mijn proefschrift juist de vinger heh gelegd hij dat onderscheid. Ik schreef daarover:

'Uiteraard vinden die andere middelen hun bron en brandpunt in prediking en sacramenten. Maar zou juist in de erkenning en beschrijving van die relatie de leer van de genademiddelen niet kunnen winnen aan concreetheid? Wellicht zou in dit kader het bijbels verband tussen avondmaalsviering en diakonaat nader vruchtbaar gemaakt kunnen worden voor de **gemeente**.'⁴

Op dit laatste punt wil ik hierbij nog eens apart ingaan.

Avondmaal en diakonaat

Hei is al veel vaker geconstateerd, dat het diakonaat in onze kerken niet die plaats heeft, die je in het licht van de bijbel zou mogen verwachten. Natuurlijk kunnen we her niet bij die constatering laten. We zullen ook naar de oorzaken moeten roeken. Mijns inziens moeten we daarbij dan ook nadrukkelijk letten op de plaats die het Heilig Avondmaal heeft. Het is mijn stellige indruk, dat de viering van het Heilig Avondmaal een te geïsoleerde plaats heeft in ons kerkelijk leven. En dat kon wel eens mede veroorzaakt worden door het feit dat wij sterk eenzijdig omgaan met de leer van de genademiddelen. Het is nu eenmaal een feit, dat de dogmatische bezinning van grote invloed is op de gestalte van ons kerkelijk leven. Wanneer dan van die kant een impuls komen tot nadere doordinking, zal er niet zo **gauw** ruimte beschikbaar zijn voor verandering of verbetering.

Vandaar dat ik mijn vraag stelde aan de dogmatiek. En daarbij knoopte ik juist heel direct aan bij die relatie tussen Avondmaal en diakonaat. Daarmee wordt bepaald niet het onderscheid tussen middel en vrucht uitgewist. Integendeel, het ging me er juist om, de genademiddelen meer tot hun (Zijn) recht te laten komen binnen de context waarin God ze geeft. Dat is de context van het heil waarmee Christus zijn gemeente zoekt in deze wereld.

Ongetwijfeld is binnen dat geheel ook het diakonaat concrete bediening van Gods heil. Trimp heeft dat prachtig onder woorden gebracht (zie de aangegeven citaten). Maar juist daarom denk ik, dat het **zo** *terzake* is dat we aan de dogmatiek vragen om de kerk te dienen **met** liet nader doordenken van de leer van de genademiddelen. Dat **zou** voor het diakonaat van de kerk veel vruchten kunnen afwerpen. Eigenlijk wacht de kerk daar op.

C.J. de Ruijter

¹ C. Trimp, *Ministerium, een introductie in de reformatische leer van het ambt*, Groningen 1982.204.

² C. Trimp, a.w., 205.

³ Vgl. mijn *De horizon van het heil*, Kampen 1992, 152 v.

⁴ A.w., 163.

Extra nummers van De Reformatie...

... kunt u bestellen door overmaking van de kosten op postrekening 40 60 40 t.n.v. De Reformatie-Goës, onder vermelding van jaargang en nummer

Dit zijn de kosten (incl. porto):

1 ex.: f 3,15

2 ex.: f 5,60

3 ex.: f 8,25

4 ex.: f 10,10

5 ex.: f 11,95

Na ontvangst van het bedrag wordt uw bestelling per omgaande uitgevoerd

DE LES UIT CHRISTUS' LIJDEN

En zo heeft Hij, hoewel Hij de Zoon was, de gehoorzaamheid geleerd uit hetgeen Hij heeft geleden, en toen Hij het einde had bereikt, is Hij voor allen, die Hem gehoorzamen, een oorzaak van eeuwig heil geworden.

Hebreeën 5 : R. 9

Christus heeft de gehoorzaamheid geleerd. De gehoorzaamheid, staal er, de gehoorzaamheid die Hij speciaal volbrengen moest. Hij heeft die geleerd. Dat mag ons vreemd in de oren klinken. Hij was toch de Zoon? Hij kende die gehoorzaamheid toch al van eeuwigheid?

Ja, maar Hij was ook mens. En van dat Zoonschap mocht Hij tijdens zijn vernedering niet zonder meer gebruik maken. Dat moest schuil gaan achter de zwakheid en afhankelijkheid van zijn menselijkheid. Hoewel Hij de Zoon was, staat er, moest Hij leren. Want Hij moest op narde allereerst als mens openbaar worden. Want de mens heeft de schuld gemaakt. Daarom moest Hij als mens de gehoorzaamheid betalen, als een mens zoals wij zijn.

En een mens is eigen dat hij leren moet. Dat geldt ook van Christus als mens. Hij had als mens niet zo maar de nodige kennis op een blaadje voor zich, waarvan Hij alles eenvoudig kon aflezen, omdat Hij als Zoon in de eeuwige vrederaad alles mee besloten had. Hij moest als een mens een ontwikkeling doormaken, een leerproces. Daar verandert zijn God-zijn niet aan.

Zeker, er is onderscheid tussen Christus en ons. Wij moeten gehoorzaamheid leren, doordat wij allereerst onze on gehoorzaamheid afleren. Dat hoefde Christus niet. Hij was van het begon af gehoorzaam, zonder enig gebrek.

Alleen maar. Hij moest hij het opgroeien wel steeds meer leren, wat zijn Vader van Hem vroeg, tot de laatste consequenties toe.

Hij moest dat leren uit zijn bijbel, de Schriften van het Oude Testament. Maar ook uit de feiten en ervaringen van zijn leven. Hier gaat het om het laatste: Hij heeft gehoorzaamheid geleerd uit zijn lijden. Naarmate zijn lijden zwaarder werd, leerde Hij telkens meer van de gehoorzaamheid, ontdekte Hij de volle last daarvan. Hij leerde uit wat in telkens andere situaties en nieuwe beslissingen van Hem verlangd werd.

De Vader ging van stap tot stap met Hem verder. De lessen werden steeds moeilijker, de oefeningen vroegen steeds meer van Hem. En telkens opnieuw ontdekte Hij tot zijn diepe droefheid en verschrikking hoe ver de eisen die de Vader stelde, krachtens de eeuwige vrederaad, wel gingen. Hoe zwaar de last van onze zonden en van Gods

vervloeking op Hem ging drukken.

Zo heeft Hij in zijn gebedsworsteling in Getsemane geleerd, en daarna voor het sanhedrin en Pilatus, en tenslotte ten volle aan het kruis.

Maar Hij bleef ja zeggen tegen God zijn Vader. En naarmate de last zwaarder werd, nam zijn bereidwilligheid om haar te dragen toe. Hij hield het vol, ook toen de uiterste spankracht gevraagd werd. In de dood aan het kruis. Toen bereikte Hij het einde, het hoogtepunt en dieptepunt van zijn lijden. Toen was Hij volleerd, toen Hij sprak: Het is volbracht.

Daardoor, zegt de schrijver, is Hij voor allen die Hem gehoorzamen, een oorzaak van eeuwig heil geworden. Hij werd dat, Hij zelf. In Hem is dat heil er nu. En het wordt uit Hem uitgedeeld aan allen die Hem gehoorzamen, die Hem gehoor geven en Hem volgen op de lijdensweg.

Zo bemoedigt de schrijver zijn lezers in hun verdrukking. Zij moeten leren geloven, dat dat het heerlijke resultaat is van hun verdrukking. Christus ging door lijden tot heerlijkheid. Wanneer zij als leerlingen Hem willen volgen en komen waar Hij nu is, dan moeten zij dezelfde weg gaan als hun Meester. Zij moeten dan ook in de vervolging volharden in de gehoorzaamheid. Zij moeten die leren uit het lijden dat ze ondergaan.

Dat is de weg die de Vader ook met ons gaat. Zo wil Hij ons geloof oefenen, ons de gehoorzaamheid aanleren in een soms harde leerschool. Maar Hij doet het om onze bestwil, ons tot heil.

Want wij hebben zo'n oefenschool hard nodig. Wij verzetten ons meermalen tegen Gods wil. Wanneer Hij de teugels zou laten vieren, slaan we op hol en doen we wat ons zondige vlees ons ingeeft. Met indringende kracht houdt de brief aan de Hebreeën het ons voor om de gehoorzaamheid aan Vaders wil te leren en door oefeningen steeds sterker en grondiger te leren. Laten wij die les uit Gods hand aanvaarden in de soms smartelijke ervaringen van ons leven, in een meermalen harde leerschool.

We mogen in die beproevingen onze gebeden en smekingen richten op onze Vader in de hemel, en met Hem, die ons redden kan, worstelen om ons gevangen te geven aan zijn wil. In en met Christus.

Want alleen voor wie Hem gehoorzamen is Christus door zijn lijden een oorzaak van eeuwig heil geworden. Nu al, in dit moeitevol leven. En straks volmaakt. Heil, heling, herstel, dat eeuwig is en onuitputtelijk. Een eeuwig gewicht van heerlijkheid.

D. Berghuis

SAMEN OP WEG MET BR. J. HUIJGEN

Twee gesprekspunten

In de editie van vorige week heeft br. Huijgen gereageerd op mijn kritiek, die ik enige tijd geleden in deze kolommen uitbracht op zijn lezing voor de Groninger studenten. Twee gesprekspunten stelt hij daarbij centraal: a. de invloed van het post-modernisme op ons geloven, en b. de vraag of je de kerk van onderop mag bezien als je haar beoordeelt.

Met die accenten kan ik accoord gaan, al zal ik onderweg nog wel eens iets naar voren halen wat Huijgen heeft laten liggen.

A: De invloed van het post-modernisme op ons geloven

Toen ik las, dat Huijgen mijn kritiek zo weergaf, dat ik de signalering van de invloed van de tijdgeest op onze kerken zou bestrijden, herkende ik mij niet. Dus moet er iets fout zijn gegaan in de onderlinge communicatie, hetgeen hoopgevend geïnterpreteerd kan worden. Is er wellicht sprake van een misverstand?

Het kan zijn, dat ik te zwaar over Huijgen ben heengevallen. Maar gaf hij daar zelf dan geen aanleiding toe? Zijn redevoering voor de Groninger studenten gaf hij niet de titel mee: 'Pnst-moderne invloeden op de gereformeerde wereld', zoals hij het nu formuleert. Maar het was: 'Post-moderne verschijnselen in de gereformeerde wereld.' Dat is heel wat anders. 'Invloeden op' zal geen zinnig mens ontkennen, op allerlei manier hebben wij als christenen ons te verdedigen hiertegen. Tegen de post-moderne springvloed worden in allerijl dijken versterkt, maar soms zijn de golven nog te hoog of te verraderlijk. Als het Huijgen dáárom te doen is, enkel om de vloed van nihilisme te keren, dan staan wij naast elkaar. En zeker, daar is het hem om te doen, dat geeft wederzijds herkenning en verbondenheid.

Maar de titel was anders. En in het verhaal zei Huijgen méér. Hij sprak over post-moderne *verschijnselen* IN de gereformeerde kerken. Hij beschreef de afbraak van de grote verhalen: ons kerkverhaal, ons cultuurverhaal, ons ambtsverhaal en ons verbondsverhaal. Dat is geen *dijk*-wacht meer, dat is *constateren dat het hele land is ondergelopen*. En juist dát bestrijd ik hem ten enen male!

Voor de Gereformeerde Kerken in Nederland is het grote verhaal over de kerk niet afgelopen, evenmin als de grote verhalen over ons cultuurmandaat, over ons ambt en over Gods verbond. In zijn oorspronkelijke lezing poneerde Huijgen zijn stellingen zonder een schijn van bewijs. Nu draagt hij argumentatie aan door te wijzen op artikelen van J. Douma, F. Pansier, J. Huijgen, J. Klapwijk, C. Trimp en

H.J.D. Smit, die stuk voor stuk een dosis kritiek bevatten op het theologisch denken van prof. dr. K. Schilder. Nu laat ik de inhoud van deze artikelen eerst maar even rusten. Ik wil nu, in dit verband, enkel de vraag stellen: beseft de auteur zelf wel wat hij hier doet? Is hij zich ervan bewust, dat hij al deze schrijvers (inclusief zichzelf) nu laat opdraven als levend bewijsmateriaal voor de nihilistische verschijnselen in onze kerken...?! Dit kan toch niet! Het moet toch mogelijk zijn dat wij open theologiseren, zo nodig zeer kritisch naar elkaar toe, zonder dat er een wijsgeer in ons midden opstaat die de discussie typeert als een verschijnsel van nihilisme ('God is dood, de waarheid valt weg')? Deze typering raakt kant noch wal. Zolang er geen echte bewijzen worden aangedragen blijft dit een subjectieve inschatting van Huijgen alleen.

Maar hier zit meer aan vast. De vraag is: wat is typerend voor de Gereformeerde Kerken, wat is typisch-vrijgemaakt?

Wat is typisch-vrijgemaakt?

Hier zit in ieder geval een levensgroot misverstand in ons gesprek. Ik omrchieef typisch-vrijgemaakt als eenvoudig-Schriftgetrouw, maar dat blijkt 'loei-gevaarlijk' te zijn. Want, zo waarschuwt Huijgen, dan gaan wij afwijkingen per definitie als niet trouw aan de Schrift betitelen. Inderdaad, dat was ik van plan: afwijkingen van trouw aan de Schrift zijn afwijkingen van trouw aan de Schrift, en het is typisch-vrijgemaakt om dat niet te verdragen. Wie aan het Woord komt, komt aan God en ontheiligt zijn huis. En ik weet zeker, dat Huijgen dit mij eens is.

Maar waar gaat de trein uit de rails?

Wel, u kunt het zelf lezen bij Huijgen onder het kopje Geloven. Hij stelt typisch-vrijgemaakt zo ongeveer gelijk aan... typisch-schilderiaans!

En bij herlezing van zijn rede voor de Groninger studenten zie ik, dat het daar ook al zo als uitleg erbij staat, tot 4x toe! ik citeer, met weglating van tussenliggende passage's, hoe Huijgen de grote verhalen ziet verdwijnen:

'Allereerst ons Kerkverhaal. K. Schilder beoogde met zijn kerkvisie...

Vervolgens ons cultuurverhaal. K. Schilder beoogde met zijn cultuurmandaat...

Vervolgens het ambtsverhaal. K. Schilder's ambtsopvatting beoogde...

Tenslotte het verbondsverhaal. K. Schilder heeft het verbond gesmeed...

Kortom, alle specifiek vrijgemaakte verhalen worden door de feiten ongeloofwaardig...'

Ziedaar, hoe Huijgen een opvallend is-gelijk-teken

plaatst: vrijgemaakt = schilderiaans.

Maar dan is het niet zo vreemd, dat wij langs elkaar heen praten. Want zo breng je het beginsel van de Vrijmaking niet eens in beeld. Wij zijn niet vrijgemaakt vanwege de opvattingen van een sterfelijk mens, hoe groot hij ook was, wij hebben ons vrijgemaakt van synodebesluiten die tegen Gods Woord in gingen. In de Vrijmaking werd 'nee' gezegd tegen het machtige subjectivisme, dat de zekerheid van de mens zoekt in de mens zelf en daarom met de zekerheid van de doop niet uit de voeten kon. Dat subjectivisme heeft elders zijn tienduizenden verslagen, hele Schriftbeschouwingen werden inmiddels op diezelfde leest geschoeid: waarheid is alleen nog wat de mens als waarheid ervaart. Hoe dit samenhangt met het wegvallen van normen en waarden en hoe dit het nihilisme in de kaart speelt, laat zich raden.

Maar juist daarom houd ik dankbaar overeind, als het *eigene* van de Vrijmaking, dat het Woord van God gezag heeft in zichzelf. Het geeft een zéker houvast, ook in onze tijd.

Welnu, dit *eenvoudig-Schriftgetrouw* zijn komt ook bij Huijgen duidelijk naar voren. Wij kunnen hardop tegen elkaar zeggen, dat daarin geen enkel verschil is tussen ons. Maar het verwarrende is, dat Huijgen het *typisch-vrijgemaakte* toch ergens anders in zoekt, in verhalen waar hij scherpe kritiek op heeft. Door deze woordkeus wekt hij in zijn spreekbeurten de indruk, dat hij de hele Vrijmaking afbreekt, terwijl bij enig doorvragen blijkt dat dit beslist zijn bedoeling niet is. Dat heb ik intussen ingezien, daar ben ik blij om en daarom wil ik dat nu ook openlijk zeggen. Maar hoeveel jongeren zijn inmiddels toch op dit verkeerde been gezet, dat het grote geloofsverhaal van de Vrijmaking zou opgaan in de rook van nihilistische tendenzen...?

Kernbesef

Deze term 'kernbesef' ontleen ik aan ds. H.J.J. Feenstra, die daarmee werkt in zijn boekje *Was Abraham gereformeerd?* Een schitterend boekje, dat iedereen zou moeten lezen.

Met kernbesef wil Feenstra aanduiden, dat wij niet bij de buitenkant van de dingen moeten blijven staan, maar dat wij zullen doorvragen naar wat erin opgesloten ligt. Zo komt hij tot de vraag: wat is de kern van de naam 'gereformeerd'? Hij geeft het antwoord: alles wat Bijbels is. In de Bijbel vinden wij de wil van God, de openbaring van de verlossing. En dat is geen groepsbelang, maar een universele zaak.

Wat is dan gereformeerd? *Dat je God gelooft op zijn Woord.*

Maar (en dat is het verrassende) die *zaak* is ouder dan het *woord*. Abraham héétte nog niet gereformeerd, maar hij wás het wel. Het vertrouwen op het Woord van God en leven in zijn verbond hebben wij, gereformeerden in de 20e eeuw, met Abraham gemeenschappelijk. Wie kernbesef ontwikkelt, ziet die *éne zaak* door de eeuwen heen centraal staan, zij het onder *verschillende namen*. Mensen

hebben het Reformatie genoemd, Calvinisme, Afscheiding, Doleantie, Vrijmaking, maar in al die historische worstelingen ging het om het éne Grote Verhaal (om een term uit het post-modernisme van Huijgen te gebruiken). Het ging om het éne Grote Verhaal van Gods genade in Jezus Christus, en anders niet. Deze gereformeerde zaak is ouder dan de Reformatie, dit calvinisme is ouder dan Calvin, enz. *En dit typisch-vrijgemaakte is ouder dan de Vrijmaking.* Wat nu typisch-vrijgemaakt is, is exact gelijk aan het geloof van Adam en Eva na de zondeval. Zij geloofden God op zijn Woord, op de Moederbelofte, en daardoor werden zij behouden. In de kern van de zaak hebben wij daar niets aan toe te voegen. Wij weten wel meer, intussen, maar alles wat God ons verder openbaart lag toch al in de Moederbelofte besloten.

Daarom deugt de gelijkstelling vrijgemaakt = schilderiaans niet. Tenminste niet op die manier zoals Huijgen daar gebruik van maakt, dat met kritiek op Schilder het eigen verhaal van de Vrijmaking zou verdwijnen.

Schilder zou zich daar allerminst in herkend hebben. In 1934, op het eeuwfeest van de Afscheiding, sprak hij de rede uit *De dogmatische betekenis der 'Afscheiding' ook voor onzen tijd* (opgenomen in De Kerk deel II). Daarin sprak hij o.a. over het *beginsel* van de Afscheiding, om duidelijk te maken dat de Afscheiding *géén beginsel had*. Zij had niet iets eigens, waarmee zij opnieuw begon. Maar zij greep, zoals elke reformatie, terug op het *oorspronkelijke*. En dat oorspronkelijk wijst Schilder aan in Micha 6 : 8: 'Hij heeft u bekend gemaakt, o mens, wat goed is en wat de HERE van u vraagt: niet anders dan recht te doen en getrouwheid lief te hebben, en ootmoedig te wandelen met uw God.' Zo oud is het eigene van de Afscheiding, volgens K.S.; hoe oud zou volgens hem dan het eigene van de Vrijmaking zijn?

Kritiek mag

Op grond van dit alles mag ik de conclusie trekken, dat br. Huijgen verwarring sticht doordat hij veel te grote woorden gebruikt. Hij constateert dat K. Schilder op allerlei manier nagerekend en bekritiseerd wordt. En vervolgens trekt hij het land in met de vraag, of wij nog wel één grondnoemer hebben van waaruit wij vertrekken. Zelf heeft hij daar zijn twijfels over, zo heeft hij openlijk gezegd. Waaruit hij vervolgens de conclusie trekt, dat er in de Gereformeerde Kerken nihilistische verschijnselen zijn...

Ik ben van mening, dat br. Huijgen, ondanks zijn goede bedoelingen, door deze buitensporige taxaties schade kan berokkenen aan de eensgezindheid binnen de kerken. Het is nogal wat, als hij publiek in twijfel trekt of wij nog wel één grondnoemer hebben van waaruit wij vertrekken. Tenminste, zo *zegt* hij dat... Want bij verder doorvragen blijkt dat hij *bedoelt*, dat K. Schilder ook niet in alles gelijk had, en dat bepaalde eenzijdigheden bij Schilder wellicht de oorzaak zijn van een zekere moeheid in de kerken. Volgens Huijgen was het denken van Schilder te veel vanuit God, waardoor de persoonlijke relatie met

Christus te weinig aandacht zou hebben ontvangen. Deze kritiek *màg*, mits zij goed onderbouwd wordt en recht doet aan Schilder's denken.

Maar Huijgen is in de formulering van zijn kritiek veel te algemeen. Dit kan haast niet anders dan jongeren demotiveren en in verwarring brengen, al is dit zijn bedoeling zeker niet. Terwijl het ook een stuk polarisatie oproept, uiteraard: wie enig (kern)besef heeft van de betekenis van de Vrijmaking, laat zich niet beroven van de waarde daarvan.

Daarom zou ik br. Huijgen willen vragen: wilt u misschien *uw* taxaties herzien? Als u met *uw* waarnemingen Rinnen de proporties van de werkelijkheid blijft, zal er veel onnodige discussie verdwijnen. Wat u wilt opbouwen, een gemeente die leeft met haar Heiland, wil ik ook opbouwen, dat willen wij *samen*. Maar u breekt er veel te veel bij af, dat geeft een ravage die onnodig en onverantwoord is.

Zeker, kritiek *màg*, laat daar geen misverstand over zijn. Ook kritiek op K. Schilder *mag*. Daardoor stort de kerk van Jezus Christus niet in. Iedere grote theoloog heeft naast zijn verdiensten *ook zijn* uitschieters, dat is nu eenmaal zo. Daar kunnen wij *samen* over praten, discussiëren en theologiseren, al naar behoefte. Maar dat zullen wij dan altijd doen door het theologisch denkwerk te toetsen aan de Schrift. *Dat is óók typisch-vrijgemaakt*: geen geschrift van mensen stellen wij op één lijn met de Heilige Schrift (art. 7 N.G.B.), evenmin *als* de besluiten van een synode (art. 31 K.O.). En ziet Huijgen dat typisch-vrijgemaakte dan zelf niet, wanneer hij tal van critici de revue laat passeren? Onheknimmerd *brengt* hij de één na de ander naar voren, waarin hij in zienswijze van K. Schilder verschilt. Dat is geen enkel probleem, daar wordt niemand voor gecensureerd of zo, dit is ook mogelijk in de collegezalen van onze Theologische Universiteit. Daarom zie ik ons ook nog niet zo in een soort *na-kuypcriaanse* valkuil vallen, zoals Huijgen dat zegt, alsof nu het gedachtengoed van Schilder boven alle kritiek *verheven* zou zijn.

Kritiek *mag*. Maar wij zullen haar wel narekenen. Niet alle commentaar wordt bij voorbaat aanvaard. En om dan meteen iets te noemen: *her* gaat mij bij Huijgen wel wat te vlot, als hij een serie auteur? en artikelen noemt met o.a. kritiek op Schilder, en *daaruit* concludeert dat het verhaal van de cultuur bijv. *ineens* weg is. J. Douma bijv. heeft in het artikel waar Huijgen naar verwijst veel kritiek op de uitwerking van het cultuurmandaat bij Schilder, maar tegelijk aarzelt hij niet om te zeggen dat hij van hart met het thema instemt. waarin de naam van Christus aan de cultuur verbonden wordt. Is het verhaal dan weg, is dat een goede conclusie? Het komt mij voor, dat Huijgen hierin toch wel erg ongenueanceerd is. En als C. Trimp aandacht vraagt voor het overwicht van de belofte ten aanzien van de eis, is dan het *verbondsverhaal* weg? Dat is een buitensporige conclusie. Worden hier de verschijnselen niet *geprest*, terwille van de volgehouden vergelijking met het post-modernisme?

Ontwikkelingspsychologie

Huijgen neemt het mij een beetje kwalijk, dat ik de ontwikkelingspsychologie erbij heb gehaald. Wellicht komt dat mede, doordat hij dit verschijnsel enigszins negatief laadt.

Dat was *geenszins* mijn bedoeling. *Ik* heb alleen willen laten zien, dat ieder mens, *als* hij in de groei naar volwassenheid de waarheid wil aanvaarden, dit niet zal doen omdat een ander het zegt, maar omdat hij er zelf achter staat. Daarbij zal hij *ruimte* moeten hebben en *ontvangen*, om in die waarheid zijn eigen accenten aan te brengen.

Welnu, als Huijgen met zijn redevoering de ene studentenvereniging na de andere bezoekt, zal hij met de psychologie van de ontwikkeling wel rekening moeten houden, omdat hij anders voor ongeloof en vertwijfeling aanziet wat ten diepste een proces van eigen aanvaarden van de waarheid is! Niet dat er geen ongeloof en vertwijfeling kan voorkomen, *begrijp* me goed. Maar de algemene constatering dat de verhalen van de Vrijmaking niet meer aanslaan gaat mij veel te ver. Een jongere, waarin de Heilige Geest woont, wil best aanvaarden, als hij maar weet *waarom*. Dan komt hij met vragen, met kritische vragen, met negatieve vragen, en noem maar op. Daarin zoekt hij antwoorden, welnu, geef die antwoorden dan. Laat hem zien wat het typisch-vrijgemaakte is, *maak* hem daar warm voor *en* laat hem zien hoe hij dit zelf *vorm* kan geven in zijn eigen leven.

Daarbij herkende ik de psychologie van de ontwikkeling ook in het verhaal van Huijgen zelf. Nadat hij breed omschreven heeft hoe volgens hem het verhaal van de Vrijmaking niet meer aanslaat, adviseert hij zijn hoorders naar Calvijn te luisteren. Maar het verhaal van Calvijn is hetzelfde als het verhaal van de Vrijmaking: *her* is het Grote Verhaal van Gods ontferming in Jezus Christus, *sola gratia, sola fide en sola scriptura*.

Uiteraard had Calvijn zijn eigen manies van zeggen. Hij zei *hel* ook allemaal heel eenvoudig. De Institutie is voor iedereen toegankelijk, want Calvijn wilde *ook* mensen bereiken die in geen jaren een goede preek hadden gehoord, ja die zelfs nog nooit de Bijbel in handen hadden gehad. Kennelijk *is* daar in onze tijd weer behoefte aan, om de dingen eenvoudig te zeggen en te horen. Het klinkt menigeen persoonlijker in de oren, of dat nu terecht is of niet. Welnu, dat *màg*. Van mij *mag* Huijgen de voorkeur geven aan Calvijn, als hij (en daar gaat het mij om) hiervan maar geen tegenstelling maakt tot de *zaak* van de Vrijmaking. Want zijn voorkeur is niet anders dan een eigen accent in hetzelfde Grote Verhaal van onze God.

B: Mag je de kerk van onderaf beoordelen?

Dit is het tweede gesprekspunt, dat Huijgen aansnijdt. En ook hier zie ik wel mogelijkheden om het *samen* eens te worden, als wij tenminste eerst elkaar goed begrijpen.

Huijgen geeft mij zo weer: 'We raken hier aan het grootste bezwaar dat ds. Luiten heeft tegen mijn analyse van het kerkelijk leven. Als ik vanuit het vertrekpunt *van* de filosofie het kerkelijk leven analyseer, vergelijk ik dan

niet appels met peren!"

Deze weergave doet te kort aan mijn artikel. Ik vroeg mij af, als je zo de kerk van anderen wilt bekijken zoals Huijgen doet, of je dan het wezen van het kerkelijk leven nog wel in vizier kunt krijgen. Die vraag beklemde mij des te meer, omdat ik Huijgen in dit filosofisch spoor zag komen tot overeenkomsten tussen *nihilisme* ('God is dood') en de kerk van Jezus Christus. In dat verband zei ik: hoe kun je nu toch een appel beoordelen met de kenmerken van een peer? Of beter gezegd: hoe kun je een gezondmakend medicijn beoordelen aan de hand van de eigenschappen van een dodelijk vergif? Ook al hebben ze misschien dezelfde kleur en smaak.

Dus, om kort te gaan, de appel en de peer die Huijgen oppakt zijn niet *filosofie* en *kerkelijk* leven, maar *nihilisme* en *kerkelijk* leven. Dat maakt het probleem wel een beetje anders. Ik heb niet beweerd, en dat wil ik ook niet beweren, dat de filosofie niet van nut kan zijn voos het kerkelijk leven. Ik heb wel geconstateerd, dat Huijgen met alleen de filosofie zoveel wil doen, dat hij het verschil niet meer in rekening brengt tussen de uitgangspunten van het nihilisme en het fundament van de kerk. Ik heb met voorbeelden aangetoond, dat hij met zijn beoordelingen en vergelijkingen veel te veel in het uiterlijke blijft steken, hij had dieper moeten peilen.

Met een bijbels voorbeeld wil ik dit verduidelijken.

Als twee hetzelfde doen, is het nog niet hetzelfde

Wanneer onze Heiland spreekt over de dag van zijn wederkomst, waarschuwt Hij dat er dan twee op het veld zullen zijn. De één zal worden aangenomen, de ander achtergelaten. Twee vrouwen zullen aan het malen zijn, de één zal worden aangenomen, de ander achtergelaten (Lukas 17).

Ten aanzien van deze waarschuwing en met het oog op de argumentatie van br. Huijgen zou ik de vraag willen stellen: kun je zeggen, dat de één en de ander met hetzelfde bezig zijn?

Iemand zal zeggen 'Ja, zij bewerken beiden het land, en zij verrichten dezelfde arbeid.'

Maar het antwoord is: 'Nee, want de één dient God en de ander niet. De één is christen en de ander is atheïst'.

Ziedaar her verschil tussen een uiterlijke waarneming en een geestelijke taxatie; deze laatste blijkt beslissend te zijn.

Mag ik vervolgens zo vrij zijn de waarschuwingen van de Here Jezus met één voorbeeld uit te breiden? Ik zal blijven binnen de grenzen van wat qua toepassing verantwoord is:

'Twee mensen worstelen met de vragen van de tijd. De één zal worden aangenomen, de ander achtergelaten.'

Kun je zeggen, dat zij dezelfde worsteling kennen?

Ik dacht het niet. Want de één strijdt om het geloof te behouden, voor de ander is God verleden tijd, een dode god. Ziedaar het onderscheid tussen christendom en post-mo-

dernisme. Voor het oog kunnen daarin overeenkomsten zijn, maar naar Gods oordeel hebben zij niets gemeenschappelijk.

Hiermee hoop ik aangetoond te hebben, dat elke wetenschappelijke benadering van de kerk en het kerkelijk leven alleen zinvol kan zijn als de wetenschap haar grenzen in acht neemt. Vergelijkingen kunnen nuttig zijn. Zo kan de filosofie bijv. nagaan, in hoeverre de vragen van deze tijd van invloed zijn op het leven in de kerk. Op die manier schrijft bijv. P.A. Bergwerff waardevolle artikelen hierover in het Nederlands Dagblad.

Maar hij Huijgen voltrekt zich een gelijkenschakeling, daarin gaat hij te ver. Je moet niet denken dat je met filosofie alleen het hart van de kerk kunt peilen, want de kerk is uit God. Zo kun je ook met filosofie alleen niet de vraagstellingen binnen de kerk peilen, want deze vragen komen voort uit geloof. Dat heeft Huijgen niet in rekening gebracht. Ik mag hem herinneren aan zijn voorbeeld, dat hij noemde ter illustratie van het wegvallen van waarheid en eenheid (fase 2 van God is dood): Huijgen signaleerde die fase 2 binnen de kerken (!) in het verschijnen van 3 verschillende bladen, *De Reformatie*, *Reformanda* en *Bij de Tijd*. Hij benadrukte de verschillen en trok zijn conclusie. De filosoof had de overeenkomsten gezien. Maar hiertegen protesteerde ik. Zowel *De Reformatie* als *Reformanda* als *Bij de Tijd* schrijven vanuit de liefde tot Christus met het oog op zijn kerk. Dat geeft verschillende vragen en toepassingen, maar, zo voerde ik aan, van daaruit mag je niet de éénheid in geloof voor vervallen verklaren. Dan heb je een oordeel op het uiterlijk af, hetgeen een onjuist gebruik van de wetenschap is.

Daarom, als Huijgen mij vraagt of de filosofie en welke wetenschap dan ook voor het kerkelijk leven van betekenis kunnen zijn, dan zijn wij het gauw eens. Dat had hij trouwens wel kunnen vermoeden, doordat ik zelf een stuk psychologie erbij haalde.

Maar de wetenschap heeft wel zijn grenzen. God ziet namelijk het hart aan, en wat Hij daar ziet, is het verschil tussen leven en dood, tussen 'eusebeia' en 'asebeia' (godsvrucht en atheïsme, zie J. Kamphuis, *Godsvrucht een kracht*).

De keerzijde

In her begin van zijn artikel van vorige week schrijft Huijgen, dat hij op een gegeven moment toch iets las bij mij wat bij hem overkwam als een motie van wantrouwen.

Ik denk dat hij dat juist gevoeld heeft.

Want tot twee keer toe heeft hij nu geschreven, dat wij moeten loskomen uit onze 'vaste posities', al zal dat het gevaar opleveren dat wij 'verzanden in relativisme en scepticisme'.

Dat is een oproep, die je als christen niet kunt doen. Onze vaste positie vinden wij in Schrift en belijdenis, daar hebben wij publiek 'ja' op gezegd en daar heb ik ook mijn handtekening onder staan. Ik kan totaal niet plaatsnemen dat

dat allemaal eerst op losse schroeven zou moeten worden gesteld, om vervolgens door de 'leegte' heen in een een nieuwe rijkdom te komen. Dat klinkt mij veel te filosofisch en te weinig christelijk. Dat is de keerzijde bij Huijgen. Nadat hij vanuit de filosofie zijn analyse heeft gepleegd van het kerkelijk leven, probeert hij langs een nihilistisch getinte weg tot een nieuw kerkelijk revival te komen. Het risico daarbij is wel, dat je onderweg in het nihilisme blijft steken...

Hier lijkt de afstand tussen Huijgen en mij zeer groot. Het verrassende is evenwel opnieuw, dat *Huijgen niet bedoelt wat hij zegt*. Als je hij Huijgen doorvraagt naar wat hij verstaat onder onze 'vaste posities', dan geeft hij het antwoord: de gedachten van K. Schilder. Dan stort voor mij zijn betoog weer als een kaartenhuis in elkaar. Want de gedachten van K. Schilder, hoe verrijkend ook, zijn onze vaste posities niet! Met een gerust hart geef ik ze allemaal in bespreking, als ik weet dat dat gesprek wordt gevoerd op de basis van Schrift en belijdenis. Daarin zie ik geen enkel probleem en geen enkele bedreiging. Dan ga ik ook zeker de 'leegte' niet in, en op geen enkele manier lopen wij daarbij het gevaar te verzanden in het nihilisme. Die woorden zijn te groot en verkeerd gekozen, weer moet diezelfde conclusie getrokken worden.

Samen op weg

Het mag duidelijk zijn, dat Huijgen en ik niet tegenover elkaar staan, integendeel. Omdat zijn lezingen een publiek karakter hebben, ben ik publiek op hem in gegaan. Daaruit is nu dit gesprek ontstaan, in onderling overleg. Ik hecht eraan te benadrukken, dat wij hetzelfde doel voor ogen hebben. Wat Huijgen nastreeft, wil ik ook bereiken. Ik heb echter bezwaar tegen zijn filosofisch getinte taxaties en werkwijze én ik wil voorkomen dat een nieuw élan zou worden bereikt ten koste van het typisch-vrijgemaakte. Die prijs is te hoog, die wil en die mag ik niet neertellen.

Als Huijgen echter onder typisch-vrijgemaakt blijkt te verstaan een kritiekloos vasthouden aan alles wat K. Schilder heeft gezegd en evenzo aan tal van meningen en tradities, dan wil ik hem vragen: zou het niet mogelijk zijn uw subjectieve inschattingen te relativiseren en uw woordgebruik te herzien? Dan wil ik zeker op uw uitnodiging ingaan om samen de weg te bewandelen die vrij is van conservatisme en van scepticisme. De weg die gewezen wordt door Gods levende Woord en die gegaan wordt in persoonlijk en gemeenschappelijk geloof.

B. Luiten

**** Na het congres**

We hebben op 12 maart j.l., in Nijkerk een goed congres gehad. Zo'n congres geeft uiteraard maar beperkte mogelijkheden. Je moet er dan ook nooit te veel van verwachten. Maar als één van de middelen die we kunnen benutten om verder met elkaar te komen heeft het zeker zin gehad.

Vooral over het onderwerp 'de kerk' kon behoorlijk worden doorgepraat. Voor het onderwerp 'kerk en organisatie' bleef wat minder tijd over. Voor beide onderwerpen geldt mijns inziens, dat we het gesprek moeten voortzetten! Daarbij zouden we ons allemaal moeten inspannen om wegen te wijzen en formuleringen te smeden, die bijbels en confessioneel verantwoord zijn, en tegelijk voor velen aanvaardbaar.

Aan het voortgaand gesprek wil ik in enkele 'driestarren' een bijdrage leveren door wat nader in te gaan op een van de centrale punten in de debatten van de laatste jaren: hoe verhouden zich kerkelijke verdeeldheid en Confessionele eenheid?

Kun je zeggen: 'kerkelijke verdeeldheid sluit confessionele homogeniteit niet uit'? Anders gezegd: kerkelijk leven we wel gescheiden, maar confessioneel zijn we het met mensen in sommige andere kerkgemeenschappen helemaal eens. Is dat waar? Kunnen we kerkelijk verschillende wegen gaan, en tegelijk constateren, dat er in ons belijden geen verschillen zijn en dat we confessioneel één zijn?

**** Kerkelijk verdeeld – confessioneel homogeen?**

De stelling, dat er kerkelijk wel een scheiding is tussen bijv. christelijk-gereformeerden, Nederlands-gereformeerden, gemeente-bonders en ons, vrijgemaakte gereformeerden, maar dat het geen confessionele scheiding is en dat we in ons belijden eigenlijk een en homogeen zijn, is mijns inziens niet houdbaar. Ze is onvoorzichtig en ongenueanceerd, ze camoufleert de realiteit en is voor de Gereformeerde Kerken ook riskant. Ik wil dat graag nader aanwijzen.

Twee dingen wil ik daarbij voorop stellen, om alle misverstand te voorkomen. In de eerste plaats, ik zal niet beweren, dat je voor christelijke activiteiten in organisatorisch verband altijd alleen maar kunt en mag samenwerken met mensen, met wie je in één kerkelijke gemeenschap leeft. Alleen, dan moet je er wel het goede verhaal bij vertellen. Je moet een goede basis voor de samenwerking formuleren. Je moet ook reëel bestaande verschillen niet verdoezelen. Dan laat zich zeker een christelijke samenwerking denken, die we niet alleen maar ternauwernood kunnen accepteren, maar zelfs van harte toejuichen.

In de tweede plaats. Ik ontken van mensen buiten de Gereformeerde Kerken niet, dat we een sterke geestelijke verwantschap met hen hebben en dat ons hart naar hen uitgaat. Ik zeg niet, dat wij de gereformeerde belijders zijn en zij niet; dat er alleen maar een diepe confessionele kloof is tussen hen en ons, of iets dergelijks. Laten we blij zijn, dat we op dezelfde confessionele grondslag willen staan, dat we daarnaar kunnen verwijzen en er elkaar op aan kunnen spreken.

Maar dat betekent nog niet, dat we de huidige stand van zaken generaliserend kunnen benoemen als 'confessionele homogeniteit'. Dat is een brug te ver. We zeggen iets, wat tot op grote hoogte waar kan zijn, maar waar toch te veel op af te dingen is om het als de oplossing voor ons organisatie-probleem te hanteren.

Volgende week D.V. verder.

M. te Velde

LEVENSLIEDING

De mensheid in het Westen van Europa heeft het Woord van God ingeruild voor de rede. Ze heeft de rede als onafhankelijk beschouwd en haai verafgoot en vereerd als onfeilbare gids in het leven.

Daarna heeft ze die rede verwisseld voor het weren, het onderzoek, het kennen van de wereld van natuur en geschiedenis, maar met buitensluiting van God.

En vervolgens, torn ook dit teleurstelde, heeft de mensheid zich gekeerd naar het leven. Het leven in het algemeen en het mensenleven in het bijzonder. Ongelooflijk interessant, onbeschrijflijk belangrijk, het enige dat de moeite waard was om zich in te verdiepen

Daarna maaide de dood het leven meedogenloos weg. De ellende en de verwording wierpen het leven als een stuk speelgoed heen en weer. Het leven werd hoe langer hoe meer een tragiek en de zin ervan ontging de denker totaal. Toen viel het pessimisme op de westerse mens als een doodspleed. En nu verklaart hij niet te weten, waartoe alles dient en of wij nog een taak en een hoop hebben in de wereld.

De mensheid in de christelijke wereld heeft in een kwade tijd de Schrift, het Woord van God, vervangen door de traditie. Door de overlevering en het vasthouden aan wat de vaderen hadden gezegd.

Toen de autoriteit van de raderen niet levend en niet warm bleek te zijn, toen men daarin geen hart voelde kloppen en toch het levende hart wilde voelen, heeft men de traditie ingeruild voor de religieuze ervaring, voor de godsdienstige bevinding en het gevoel, dat beter zou zijn dan het dorre weten.

Muur ook het gevoel bood als steunpilaar van het leven geen weerstand aan de wisselingen van de tijd en kon de mens met heel zijn gewicht van hoop en vrees niet dragen. En de mens die de vonk van dit gevoel niet verder kon doorgeven, verzonk, bij gebrek aan alle vastheid in het geloof. Nog een tijdlang leefde hij van de resten. De warme as van het vuur verkwikte hem nog een poosje en bewaarde hem voor verstening. Toen het laatste vonkje was gedoofd, kwam de barre kou van de rei-twijfeling.

Daar hoeft ons niet te verbazen: wie God verlaat heeft smart op smart te vrezen. En een wereld, die God verlaat en zijn vastheden wegwerpt, houdt niet meer over dan onze wereld overgehouden heeft.

De wereld van de moderne tijd als geheel en ontzaglijk veel mensen daarin staan met lege handen in een lege wereld. Met een koud hart bij een uitgedoofd levensvuur

Verbaas ik daar niet over.

De mens kan hier op zichzelf staan, kan niet zonder leiding, niet zonder een vaste basis. En de enige vaste basis, de enige leiding die helpt is God en de leiding van God.

Houvast geeft alleen het luisteren naar God, die in Zijn Woord gesproken heeft en spreekt. Leiding is alleen de leiding van God, die in Christus Jezus naar de mens roe gekomen is en bij hem wil komen wonen.

Uit: K. Sietsma, 'Het christelijk leven'. 1939.

Prof J Kamphuis
Godsvrucht – een kracht
Antwoord aan de secularisatie

Een rode draad in hedendaags pastoraat de strijd tegen secularisatie Prof Kamphuis beschrijft op praktische wijze de godsvrucht, ofwel de oefening van de christelijke deugden, als krachtig wapen in die strijd.

88 pag., paperback, f 10,90

Ds. M J C Blok
Je staater niet alleen voor
De ongetrouwde in de gemeente

De 'ongewild ongetrouwde' hoort erbij. Maar hoe gaat dat in de praktijk? Informatie over vele facetten van het ongetrouwde-zijn: vereenzaming, de seksualiteitsbeleving, het huwelijksbureau. Een natuurlijk het pastoraat

96 pag., paperback, f 11,50
Verkrijgbaar in de boekhandel

Ds. E.A. de Boer

**Absalom,
mijn zoon, mijn zoon!**

Een dikke, open brief aan longeren en ouders tussen vervreemding en bekering, vreugde en verdriet. Een jonge predikant laat zijn hart spreken over kerkverlating en de vervreemding die daaraan vooraf gaat. Kritisch en opbouwend. Een goed cadeau!

184 pag., paperback, f 19,50
Verkrijgbaar in de boekhandel

Oosterbaan & Le Cointre b.v.
Postbus 25, 4460 AA GOES
tel. 01100 - 15591

GELEGENIONGELEGEN

Elkaar nodig

Bij de toeëigening van het heil hebben wij te doen *zowel* met het toeëigenende, het deelachtigmakende werk van de Heilige Geest *als ook* mei de toeëigening van het heil door de gelovige -, dat is het reflexieve, het *zich* toeëigenen.

Het één sluit het ander niet uit. De Geest eigent ons het door Christus *verworven* en het door de Vader beschikte heil toe *in de weg van* de werking en de versterking van het geloof in de harten *van* Gods uitverkorenen.

Het christ. gereformeerde 'beziinningsstuk' wil primair spreken over en legt de nadruk op het toeëigenende werk van de Heilige Geest zonder de toeëigening door het *geloof* te verwaarlozen. Wanneer ik het goed zie, benadrukken wij, gereformeerden, gewoonlijk de toeëigening door het geloof, zonder het *toeëigenende werk van de Geest* te ontkennen of te willen verwaarlozen.

Hier kunnen zonder twijfel accent-verschillen ontstaan. Ze zijn ook niet zonder betekenis voor de prediking en voor heel de leiding aan het geloofsleven.

Dat wordt duidelijk, als *we* er op letten waar de gevaren dreigen, indien men zich op het eigen accent zou fixeren en geen aandacht zou hebben voor wat niet verwaarloosd mag worden. We zouden ook kunnen zeggen: als we ons als christ. gereformeerden en gereformeerden afsluiten zouden voor elkaar en zouden denken dat we elkaar niet nodig hebben voor het (leren) verstaan van het werk Gods vóór ons, aan ons en in ons.

Indien men zich zou fixeren op (de noodzaak van) het toeëigenende werk van de Heilige Geest en zou verwaarlozen (de roeping tot) de toeëigening door het geloof, dan zou de oproep om gelovig met Gods beloften werkzaam te zijn, schade lijden. Dan zou uit het zicht raken dat het geloof geheel en al een leven met en uit Gods beloften is, hij de aanvang en bij de voortgang van het nieuwe leven, voor heden en toekomst. Zelfs de eigen aard van het toeëigenende werk van de Heilige Geest zouden we dan niet meer verstaan, terwijl we denken nu juist daarvoor de wacht te betrekken! De eigen aard van dit werk is immers, zoals het doopformulier onderwijst, dat Hij ons toeëigent, wat wij 'in Christus hebben'. dat Hij ons toe-eigent het heil rins in de belofte van het verbond toegezegd.

Anderzijds - indien we ons zouden fixeren op (de roeping tot) de toeëigening door het geloof en het toeëigenende werk van de Heilige Geest zouden verwaarlozen, dan zou het voortdurende afhankelijke leven uit Gods genade schade lijden. Dan zou uit het zicht raken dat ons geloof niet meer is dan een lege hand, waarmee wij al Gods gaven ontvangen. Zelfs de eigen aard van het toeëigenende geloof, nl. dat het geheel het werk van de Geest is, zouden we niet meer verstaan.

Enerzijds zou dan het gevaar van een *passieve* instelling zichtbaar worden, die vaak gepaard gaat met een subjectivisme, dat geen oor voor Gods beloften heeft. Anderzijds is er dan het gevaar van een *activistische* benadering van het geloofsleven, dikwijls verbonden met een objectivisme, dat Gods beloften niet ziet liggen in de hand van de Geest des Heren.

Het 'sola fide' kan met de mond geroemd worden en metterdaad verkommen. Het 'sola gratia' kan een post pro memorie worden, maar het leven, ook het gebeds-leven niet meer beheersen.

Wat hebben wij elkaar nodig! In deze toch betrekkelijk 'kleinschalige' ontmoeting tussen christ. gereformeerden

en gereformeerden krijgen wij te maken met de grote wet van het lichaam van Christus; alleen met al de neigen gaan we iets verstaan van de rijkdom van Gods alles-omvattend heilswerk, waarbinnen Hij plaats geeft aan het gelovig werkzaam zijn met zijn heilsbeloften en tegelijk

bij het begin en bij de voortgang van de geloofsweg de God is en blijft van soevereine genade, de drieënige God van ons heil. De wonderlijke diepte van de omgang tussen de Here God en de mens, die als zondaar geroepen wordt en die door de Geest getrokken wordt tot Gods gemeenschap in Christus -, we zullen die nooit doorgronden! Maar God heeft ons wel aan elkaar toegewezen om de boodschap van het heil in haar katholieke rijkdom te verstaan en te doen horen.

Dat aan elkaar toegewezen zijn en elkaar nodig hebben, heb ik hierboven geprobeerd onder woorden te brengen, toen ik wees op de gevaren 'enerzijds' en 'anderzijds'. Ik ben me ervan bewust, dat hier weer het gevaar van het schematiseren op komt zetten. We zouden kunnen menen, dat als we nu goed lenen op de elementen, die hij het 'enerzijds' en het 'anderzijds' aan de orde komen (het werk van Gods Geest en de werkzaamheid van het geloof), dat we dan de geheimen van Gods omgang met zijn volk in onze logische greep zouden hebben. Maar het wonder blijft onpeilbaar! We hebben een God - de Levende! - die uit de dood de doden roept tot het leven en die ons zegt dat het wederbarende werk van zijn eigen Geest alléén deze opstanding van doden bewerkt. Maar Hij is ook de God, die uit de doden de doden roept tot het leven en die ons leert, dat het evangelie, waardoor wij geroepen worden, het zaad van de wedergeboorte is! +

Het oude christelijke lied:

Ontwaakt gij die slaapt
en staat op uit de doden
en Christus zal over u lichten

is van een klare eenvoud. Het is ook onpeilbaar diep. Alle rationalisten kunnen er maar zo de spot mee drijven (net zo als met het visioen dat Ezechiël kreeg, Ez. 37, over het dal van de zeer dorre doodsbeenderen!) en ons parmantig duidelijk maken, dat van dat lied niets klopt. Maar het hart van Gods kinderen kent het geheim en zingt mee. Ook verstaat dat hart dat dit nu het beginsel van de eeuwige vreugde is.

Hoe zouden dan de harten niet tot elkáár neigen en er op bedacht worden zich niet voor elkaar af te sluiten; als de zang vol zal klinken, dan moet het een koor worden -, een kerk-koor. Ja zeker, want God de HERE troont op de lofzangen van Israël.

Daarom blijven we spreken over het 'enerzijds'-'anderzijds' van hierboven. We willen er niet Gods ondoorgrondelijke geheimen mee in de greep van onze logica krijgen. We willen er alleen maar mee wijzen op de gevaren van de veréénzijdiging, als wij in onze parmantigheid denken elkaar niet nodig te hebben, terwijl de Schrift ons het met al de heiligen... leert.

J. Kamphuis

DICHTER EN GEMEENTE

Het christelijk literair tijdschrift *Woordwerk* heeft in december 1992 een themanummer uitgegeven onder de titel Weerklank. Dit nummer bevat een groot aantal bijdragen, die ingaan 'op de weerbarstige werkelijkheid achter het dichterschap in de gemeente – dat zich bij uitstek manifesteert in het kerklied, als vrucht van de wederkerigheid tussen dichter en gemeente'.

Een bespreking van dit nummer is haast ondoenlijk. Meer dan twintig auteurs hebben hun bijdrage geleverd. Maar het is wel de moeite waard om een paar hoofdlijnen te volgen, waardoor de lezer als vanzelf wordt opgewekt om de bundel 'ter hand te nemen'.

In de eerste plaats gaat het om dat hoofdthema: de relatie tussen de dichter en de gemeente. Bepaald geen vrijblijvend thema, omdat meer dan één auteur van mening is dat een goed kerklied alleen maar kan floreren wanneer de gemeente waar dichterschap weet te waarderen.

Uiteenlopende visies

Wat dat laatste betreft geeft de eerste auteur ons weinig hoop. Dingeman van der Stoep neemt een duik in de geschiedenis en komt tot de conclusie dat de dichter en de gemeente elkaar weinig te vertellen hebben. In de gemeente krijgen dichters doorgaans 'moeilijkheden met ademen'. Want die gemeente bestaat uit 'de werkster, de dominee, de bakker en de frik. Beumer & Co zeggend, prima liederen, en misschien is er een enkeling onder hen met wie de dichter artistiek contact heeft, maar gezamenlijk als gemeente stellen ze relationeel voor de dichter niets voor en de dichter niet voor hen'.

Van der Stoep heeft dus weinig vertrouwen in deze relatie. Hij schrijft: 'Ik geloof er niet (meer) in. En mijn ongelof speelt op de achtergrond dan ook nog een rol, dat het aanwezige dichterlijke talent zwak tot matig is en de moderne dichtertaal vaak ondoorzichtig, soms duister. Ook al zou er een 'gemeente' met gespiste oren zitten, zij zou weinig kunnen met wat die oren aan hedendaagse dichterlijke productie bereikt'.

Met andere woorden: het probleem van een slechte communicatie tussen dichter en gemeente moet van beide kanten benaderd worden.

Veel optimistischer is dr. G. Puchinger. Ook hij heeft weet van de spanning tussen de kunstenaar en de gewone mensen-gemeente. Maar dankbaar is hij omdat kunstenaar? de kerk 'ook geestelijk gevoed' hebben, 'door liederen te schrijven die door de gemeente in de dienst en daarbuiten gezongen werden'.

Wat de theologen bij velen nooit gelukt, 'daar slagen vele hymnendichters in: zij vatten de gemeenteleden bij de hand en laten ze iets zingen wat zij direct verstaan en beamen, en wat als een onuitzegbaar kleinood voor goed in het hart bewaard en soms in stilte doorgegeven wordt'.

En over de spanning binnen de relatie zegt hij: 'De kerk kan zonder de dichters niet zingen, en de dichter die gezongen wil worden zal, als hij zich daartoe geroepen acht, de gemeente moeten naderen, en ook daarin de Heer dienen'.

Kunstenaars voor de gemeente

De onmogelijke mogelijkheid om als kunstenaar werk af te leveren ten dienste van en in goede relatie met de gemeente is in onze eeuw werkelijkheid geworden, met name in het Liedboek voor de kerken.

Ad den Besten getuigt daarvan in zijn bijdrage: 'Dichten in verlegenheid'. Ook van dit artikel wil ik een paar citaten doorgeven om te laten zien dat niet Van der Stoep maar wel Puchinger gelijk gekregen heeft.

Den Besten stelt zich de vraag hoe 'juist zij die na de Tweede Wereldoorlog zich absoluut niet wilden laten inrekenen door een zich opnieuw vestigende 'christelijke literatuur', ru al zo'n dertig jaar lang als de meest gepatenteerd-christelijke dichters van deze eeuw gelden'.

Het antwoord op die vraag zoekt Den Besten in een bij hem 'groeïend besef van het functieverlies der poëzie'. Hij zegt: 'Was er nog wel een 'gemeente' voor in onze taalgemeenschap?' Met andere woorden: je kunt wel dichten, maar wat heeft dat voor zin als je niet gelezen of begrepen wordt.

Marsman heeft hetzelfde als volgt uitgeroepen:

Volk, ik ga zinken als mijn lied niet klinkt,
ik moet verdrogen als gij mij niet drinkt.

En daarom volgt die mooie, persoonlijke ontboezeming van Den Besten: 'Dat men iets van mij verwachtte was wat in laatste instantie ook mij ertoe bracht te delen in het nederig, puur ambachtelijk schijnende psalmberijmingswerk'.

Den Besten groeit dan ook boven die akelige voorstelling uit die, zoals hierboven omschreven, Van der Stoep van de gemeente heeft. Daarvoor maakt hij onderscheid tussen het behoren tot het christelijk volksdeel en de gemeente.

Van het eerste wil hij geen dichter zijn, van de tweede

wel. En wel omdat daarachter het geheim van Gods roeping ligt. In de gemeente herkent hij, 'in hope', het lichaam van Christus. Deze gemeente 'draagt een geheim in zich om, ze is meer dan ze is, en daarom, daarmee kan ze mij inspireren'.

Dit respect voor de gemeente gaat bij Den Besten zo ver, dat hij zijn dichterlijk talent ook letterlijk aan haar diensthaar heeft gemaakt. Hij heeft pijn geleden, wanneer om theologische of muzikale redenen poëtisch goede regels werden gewraakt, of zelfs 'een hele liedtekst die mij dierbaar was terzijde werd geschoven'. Maar altijd is zijn uitgangspunt geweest: 'de gemeente mag het zeggen'.

Die zeggenschap houdt niet in dat aan het poëtisch gehalte van een liedtekst geweld mag worden aangedaan.

Het mooie is echter dat Den Besten, samen met de andere Liedboek-dichters, in staat is geweest voor de gemeente bruikbare liedteksten te maken, die tegelijk poëtisch zijn.

Hij zelf zegt het als volgt: 'het lied zal zich niet te nadrukkelijk, om zo te zeggen opzichtig, als poëzie mogen manifesteren. wil het niet ongeschikt zijn voor 'community singing'. Liederen moeten van een soort primaire doorzichtigheid zijn, heb ik altijd verdedigd, al zal er, zoals in elk goed gedicht, méér in moeten zitten dan op het eerste gezicht of het eerste gehoor te onderkennen valt'.

Dit standpunt is mij persoonlijk uit het hart gegrepen. En wie kennis neemt van de nieuwe teksten in het Liedboek weet, dat de dichters in dit opzicht prachtig werk hebben geleverd. Maar het draagt ook risico's in zich. Want de Liedboek-dichters hebben hun werk verricht vanuit hun theologisch denken, dat wellicht niet direct doorklinkt in de eerste zeggings van hun liederen, maar op meer dan één plaats wel in dat 'méér'. Wat tot gevolg heeft dat Je wel heel grondig de tekst op je in moet laten werken om te beoordelen of zo'n lied een verantwoorde plaats kan krijgen in een gereformeerde eredienst.

Ad den Resten heeft een behoorlijk aandeel in de teksten van onze nieuwe psalmberijming. Ik hoop dat we ook nog eens in staat blijken een royale keuze te maken uit zijn vrije liedteksten. En dat hij mag ervaren dat gereformeerde mensen daarmee van harte en met liefde hun geloof uiten.

Ook Inge Lievaart pleit voor 'een levende relatie' tussen dichter en gemeente. En daarbij roept ze de gemeente op om zich open te stellen voor de woorden van de dichter, die in staat zijn om 'hetzelfde' 'steeds opnieuw en anders' te uiten.

Ze schrijft: 'Er blijft helaas een groot spanningsveld liggen tussen het gemakkelijk herkenbare, dus al geijkte, welhaast doodgebruikte woord en het woord dat creatief opnieuw benoemt, nieuwe heelden schept waarmee het geheim (als geheim!) wordt verhelderd' En ook de volgende, mooie zinnen zijn van haar: 'Wederzijdse bezieling is èn voor de gemeente èn voor de dichter die daartoe behoort van levensbelang. Niemand kan leven als een eenzame kiezelsteen en vonken slaan uit zichzelf'.

Dichters gezocht

Ik heb de standpunten van bovenstaande auteurs vrij breed weergegeven, omdat wat daarin is verwoord van groot belang is in de discussie die onder ons gevoerd wordt over het Gereformeerd Kerkboek en de eventuele uitbreiding daarvan.

In een volgend artikel wil ik daar in het bijzonder aandacht voor vragen. De bundel Weerklank is daarvoor een prachtig handvat.

Waar we het allemaal wel over eens zijn, denk ik, is dat kerkliederen poëtische kwaliteit moeten hebben.

Overigens heb je daarmee niet alles gezegd. Zelfs als je de originele psalmbundel in de geïnspireerde Hebreeuwse taal leest, kun je constateren dat het ene lied veel poëtischer is gedicht dan het andere. Dat hangt ook af van wat de geïnspireerde schrijver met zijn lied heeft voorgedraaid. Een Ierdicht is iets anders dan een kunstig lied! En dat zal ook in de kwaliteit van vertaling en berijming doorklinken.

En onder andere daarom is het geoorloofd je de vraag te stellen of hij de keuze van kerkliederen niet meer factoren meetellen dan alleen de poëtische zeggingskracht.

Heel opvallend in dit verband is de bijdrage van Bert Hofman. Hij geeft een persoonlijke ontboezeming naar aanleiding van zijn geloofsbeleving rond het zingen van lied 95 uit het Liedboek. Een tekst van de dichter Jan Wit, die hem diep getroffen heeft, maar waarop hij uit literair oogpunt (!) flinke kritiek uit. Maar, zegt hij dan: 'Onvolkomen producten kunnen voor mensen een middel zijn om naar het volmaakte te worden opgeheven. Als er 'geest' in is, hoeft het niet perfect te zijn, ontbreekt die eraan, dan moet perfectie dit tekort soms camoufleren, zodat een tekst tenslotte nog om zijn volmaakte vorm geprezen zou kunnen worden'.

Bovendien is de vraag gewettigd of je bij het dichten van nieuwe liederen helemaal geconcentreerd moet zijn op de gemeente en haar eredienst. Mijns inziens stelt dat nieuwe liedtekst-dichters onder veel te grote druk. En het houdt een sterke controvers in stand tussen het officiële circuit van in bepaalde kring geaccepteerde liedteksten en het subcircuit, dat buiten de kerkdiensten graag gezongen wordt en daarom via de wensen van de goe-gemeente toch in en rond de erediensten een plaats opeist.

In denk in dit verband ook aan wat dr. Jan R. Luth schrijft in het laatst opgenomen artikel: 'De toekomst van het kerklied'.

Dit alles maakt dat ik het best eens kan zijn met Jan Sme-lik als hij schrijft: 'wanneer je bestaande teksten gaat wijzigen, of wanneer je eigen berijmingen gaat maken, dan is niet het kerklied, niet de deputaat of het synodelid, zelfs niet de neerlandicus maar uitsluitend de dichter de aangewezen persoon. En dan uiteraard dichters die affiniteit hebben met het kerklied en de liturgie'. Maar tegen de achtergrond van wat ik hier heb doorgegeven is daarmee bepaald niet alles gezegd. Daarom wil ik in een volgende bijdrage met name op deze stelling dieper ingaan. Nu al

stel ik de vraag: wat maakt je tot dichter van een kerklied? Is dat een erkende status, of hangt dat af van de kwaliteit van de liederen die je maakt. En verder moet het duidelijk worden wie bevoegd is het poëtische (en andere) gehalte van die liederen te beoordelen: de dichter, de nederlandse of (misschien toch ook) het kerklied. De auteurs, hierboven genoemd, hebben alle een bijdrage aan deze discussie gegeven die je alleen tot je schade kunt negeren.

Mer hun hulp moeten deze vragen een antwoord krijgen als je een eerlijk oordeel wilt vellen over de totstandkoming van het Gereformeerd Kerkboek. En ook als je met elkaar in goede harmonie wilt streven naar wijziging of uitbreiding ervan.

H. Folkers

Dit (en liet volgende) artikel is tegelijk een bespreking van Anne Schipper (red), 'Weerklank: Dichter en gemeente: aspecten van een wederkerige relatie' Jaargang 10, nr. 40 van *Woordwerk*

WOORD EN WERELD

Zojuist verschenen:

Welke kerk ging stuk?

door Dr. W.G. de Vries

Een antwoord op het in 1992 verschenen boek "Een kerk ging stuk" van de Nederlands Gereformeerde predikanten G. van den Brink en H.J.

van der Kwast. Dr. W.G. de Vries is van mening dat de auteurs veel van de gebeurtenissen en verhalen rond de scheuring in de jaren 1967 - 1974 eenzijdig en verkeerd belichten. Vandaar dat hij de moeite nam alles nog eens 'na te rekenen'. In zekere zin is dit Cahier dan ook een vervolg op het in 1990 verschenen Cahier over het ontstaan van de Nederlands Gereformeerde kerken 'De Vrijmaking in het vuur'.

64 pagina's, genaaid, gebrocheerd f 13,95

Verkrijgbaar bij de uitgever of in de boekhandel.
Voor intekenaren op de serie 'Woord en Wereld' is de prijs slechts f 10,-.

Ondergetekende:

Adres:

Postcode: Woonplaats: tekent in als abonnee op de uitgaven van Woord en Wereld.

Jlij / zij verzoekt toezending van de aangekondigde / verschenen brochure à f 10,- en inzage van de fondsljst.

Ondertekening

Postbus 25,4460 AA Goes (Tel. 01190 - 15591)

WOORD EN WERELD

KIJK OP DE KERK TE...

LEEWARDEN-HUIZUM

Leeuwarden: als hoofdstad van Friesland, is bij iedereen wel bekend. Maar Huizum hier achteraan, wat is dat, vragen veel mensen zich af, een dorp of wijk bij Leeuwarden misschien? Op de kaart van Nederland is het meestal niet te ontdekken. Ter verduidelijking hiervan dan eerst een stukje geschiedenis. Voor de Tweede Wereldoorlog bestond het Leeuwarden van nu uit twee plaatsen. Leeuwarden, wat ook gemeente Leeuwarden was, en het dorp Huizum, ten zuiden grenzende aan de gemeente Leeuwarden, maar met een eigen gemeentehuis, genaamd Leeuwarderadeel. In de oorlog van '40-'45 hebben de Duitsers deze twee plaatsen samengevoegd tot één stad, Leeuwarden.

Ook op kerkelijk gebied had ieder zijn eigen gemeente. Niet alleen de Geref. Kerk, maar ook de Hervormde Kerk, Rooms-Katholieke Kerk enz. Ieder had zijn zelfstandige kerk, eigen gemeente, met veelal een eigen karakter.

Hoewel de gemeenten zijn samengevoegd tot één stad, is de Geref. Kerk in Huizum zelfstandig gebleven. Het is nu dus een kleine gemeente in een grote stad?

De gemeente Leeuwarden-Huizum telt op het ogenblik 230 leden. Een aantal wat ongeveer stabiel blijft. Dit betekent niet dat in de gemeente geen veranderingen plaatsvinden.

Buiten een vaste kern vindt er een vrij groot verloop plaats van gemeenteleden. Vooral jonge gezinnen die zich hier vestigen vertrekken na enkele jaren weer,

meestal door verandering van werkkring. Dit brengt soms wel teleurstelling met zich mee, doordat de goede band die er is gegroeid, weer losgelaten moet worden.

Leeuwarden-Huizum is een gemeente met veel jeugd, en vooral kleine kinderen. wat direkt opvalt in de zondagse eredienst.

Zoals uit bovenstaande blijkt, zijn wij een zelfstandige gemeente. wat niet wil zeggen dat wij alles zelfstandig doen.

Sommige activiteiten worden gezamenlijk gedaan met onze zuster gemeente Leeuwarden. Zoals de kleine jeugdverenigingen en o.a. het evangelisatiewerk. Door de Geref. Basisschool en MAVO in onze stad is er ook een grote betrokkenheid tussen ouders en kinderen in beide gemeenten.

De kerkdiensten worden gehouden in een eigen gebouw, wat enkele jaren geleden verbouwd is tot een mooie kerkzaal. Deze kerkzaal kan door een vouw wand groter worden gemaakt. wat vooral in de morgendiensten nodig is. Er is dan kinderopas aanwezig. Ook met de Avondmaalsviering, wat in onze gemeente plaatsvindt vóór in de kerk, zijn we blij niet deze uitbreiding.

Hand- en spandiensten worden veelal door broeders en zusters verricht, terwijl de zusters bij toerbeurt de handen uit de mouwen steken om de kerk schoon te maken.

Onze gemeente heeft een eigen mannenvereniging, twee vrouwenverenigingen en een gemengde jeugdvereniging voor de oudere jeugd. De openings- en sluitingsvergadering worden gezamenlijk gehouden, terwijl eenmaal per seizoen een gecombineerde avond belegd wordt.

De laatste jaren is onze gemeente steeds meer betrokken bij het evangelisatiewerk. Verschillende activiteiten vinden plaats. waar zowel ouderen als jongeren aan meewerken.

Op de eerste plaats de deurbezoeken, waarbij de volgende methode toegepast wordt. In een bepaalde straat wordt een enveloppe met een geschikte folder, vergezeld van een schrijven, verspreid. Ook is hierop het adres van de plaatselijke kerk vermeld. Enkele dagen later bellen we dan bij die adressen aan om te vragen of men de folder heeft gelezen en wat men er van vindt. Op deze manier proberen we een gesprek te krijgen. Na afloop evalueren we de gesprekken, het blijkt vaak moeizaam werk, soms laten we het blad *Lichtstralen* achter, en verschillende keren hebben we een folder van de Bijbelcursus afgegeven, wat er toe geleid heeft dat enkele cursisten zich hebben ingeschreven voor de Bijbelcursus.

Zoals genoemd, op de tweede plaats. de Bijbelcursus. Hierop wordt ingehaakt op de landelijke campagnes door folders te verspreiden. Dit heeft tot resultaat gehad dat er een aantal mensen de cursus volgen, zowel schriftelijk als mondeling. Ook wordt wel in kleine groepjes over de cursus doorgesproken. Dit is mooi en dankbaar werk, waarvoor gelukkig steeds broeders en zusters bereid zijn om de cursisten te begeleiden.

Ten derde. Het kinderclubwerk in onze gemeente draait momenteel met ± zes kinderen. Dit aantal is weliswaar

wisselend, maar het is fijn dat er op deze manier kinderen met de Bijbel in aanraking komen. Enkele kinderen hebben met hun ouders het Kinderkerstfeest bijgewoond. We doen dit samen met onze zuster gemeente Leeuwarden, wat betreft de kinderen als begeleiders.

Ten vierde. Het marktkraamwerk, waar ook door beide gemeenten aan meegewerkt wordt, vindt plaats; in de Leeuwarder binnenstad. Hiervoor is een bakfiets aangeschaft die eenmaal in de veertien dagen op zaterdagmiddag in de stad staat opgesteld en die door twee medewerkers bij toerbeurt bemand wordt. Door folders uit te delen probeert men een gesprek aan te gaan, mensen met problemen vinden daar vaak een luisterend oor, wat een basis kan zijn om met het Evangelie in aanraking te komen. In de vakantietijd wordt hier meestal een zomerproject bij georganiseerd, b.v. op de volgende manier.

Daar Friesland een waterrijk gebied is, nemen we de kani waar om de watersporters, die in de stad aangemeerd liggen, te bezoeken, dit ook weer door het verspreiden van folders,

Ook is wel geëvangeliiseerd in een stadsdeel waar veel etnische minderheden wonen, veel werkloosheid heerst en waar veel moeilijkheden en spanningen zijn. Door aandacht aan hun problemen te schenken wordt geprobeerd een vertrouwelijk gesprek te krijgen. Het zijn vaak mensen met een heel andere cultuur en godsdienst. Contacten zijn er ook bij de asielzoekers hier ter plaatse. Alleen de taal kan al problemen geven. Het is voor deze mensen al belangrijk om belangstelling voor hen te tonen, hen wat lectuur te geven, te begeleiden op sociaal gebied. Dan kan ook de mogelijkheid er zijn om het Evangelie te brengen.

Met dit stukje heeft u een indruk gekregen van het gemeentelijk leven van de Geref. Kerk te Leeuwarden-Huizum, met een toespitsing op het evangelisatiewerk.

We zijn dankbaar dat er elke zondag kerkdiensten mogen zijn in ons eigen kerkgebouw, met onze eigen predikant, ds. J.J. Verwey. Dankbaar voor de band van het geloof die ons samenbindt als gemeente van onze Here Jezus Christus.

M. Kingma-Clement

KLANK & WEERKLANK – TERUGBLIK OP EEN PLAATSELIJK PROJECT I

Inleiding

In de maanden maart en april 1991 is op alle verenigingen in Hoogezand-Sappemeer over hetzelfde onderwerp gesproken: *de preek*. Van mannen- en vrouwenverenigingen tot de kleine jongens- en meisjesverenigingen. Twintig in totaal.

Drie opeenvolgende verenigingsavonden stond het boek *Klank en Weerklank* (Door prediking tot geloofservaring) van prof. dr. C. Trimp centraal.

Gezamenlijke conclusie na afloop: Het was op geen van de verenigingen gelukt om over de ervaring van ons geloof te spreken!!

Met vragen als: welke weerklank heeft de preek van de afgelopen zondag bij u/jou gevonden, hoe heeft de HERE u/jou in deze preek aangesproken, bleken we op de verenigingen niet zo vertrouwd te zijn. Vrijmoedigheid maakte hier plaats voor een zekere verlegenheid.

Wat hebben de verenigingen met deze conclusie gedaan? De werkgroep Klank & Weerklank – die het initiatief vorm heeft gegeven – kreeg het verzoek om te komen met suggesties of voorstellen die kunnen leiden tot een (meer) persoonlijk spreken over onze geloofservaring op de verenigingen.

Onlangs is de bespreking van de notitie *Na Klank & Weerklank* (belemmeringen en voorstellen) afgerond.

In dit artikel wordt informatie gegeven over het doel, de inhoud en het verloop van het project Klank & Weerklank in Hoogezand-Sappemeer, gevolgd door de tekst van het eerste gedeelte van de eerdergenoemde notitie. Dat gaat over de preek.

De volgende keer wordt het tweede gedeelte weergegeven. Dat zal gaan over besprekingen op de verenigingen. Het artikel wordt besloten met enkele afrondende opmerkingen.

Project Klank & Weerklank

Wat was het doel van het project? Waarom bespraken twintig verenigingen gedurende dezelfde tijd hetzelfde onderwerp?

Deze opzet nodigt niet alleen uit tot bespreking op de vereniging, maar ook tot gesprekken in het gezin. Vaders, moeders en kinderen zitten in dezelfde weken – wellicht zelfs aan dezelfde tafel – dezelfde schets te lezen. Het doel ging nog een stap verder: samen praten over dezelfde schets. Centrale thema: de preek. Centrale vragen: Wat is een goede preek? en: Welke weerklank vindt de preek bij ons?

Hoe zag het programma eruit?

Het onderwerp werd over drie verenigingsavonden verspreid. De eerste avond: *De Klank*. De tweede avond: *De Weerklank*. Op de derde avond werd een preek van onze predikant, ds. M. Heemskerk, besproken. Deze preek, die eind maart werd gehouden, lag een zondag later uitgetypt voor een ieder in de postvakken achter in de kerk.

Deze serie van drie avonden (verspreid over zes weken) werd afgesloten met een gezamenlijke avond waarin prof. dr. C. Trimp en (toen nog) student Sieds de Jong ingingen op de vragen en conclusies van de verenigingen.

Waarom een schets en niet het boek?

Het boeiende boek *Klank en Weerklank* van dr. C. Trimp bleek voor de (kleine) jeugd veel te moeilijk. En voor volwassenen was het te omvangrijk en te geschakeerd van inhoud om op twee of drie avonden te bespreken.

Sieds de Jong – nu ds. S. de Jong – werd bereid gevonden een schets te schrijven. De schrijver was toen student aan de Theologische Universiteit en tevens assistent van prof. Trimp. Achteraf bleek deze combinatie een zeer gelukkige keuze te zijn. Het is een verantwoorde, goed leesbare en verzorgde dubbelschets geworden. Twee in één. Een schets voor de jeugd van 12-16 jaar en een voor volwassenen. Aan beide schetsen zijn vragen en een aantal prikkelende stellingen toegevoegd.

Zo'n verkorte en vereenvoudigde uitgave van het boek van prof. Trimp bleek ook elders in het land in een behoefte te voorzien. We hebben vijf keer zoveel schetsen verstuurd dan dat we zelf hebben afgenomen. En dat allemaal ten bate van de actie Kerkverbouw Hoogezand-Sappemeer.

Hoe is het project verlopen?

In grote lijnen is het project volgens het afgesproken programma verlopen.

Voor de kleine jongens- en meisjesverenigingen was drie avonden over eenzelfde onderwerp te veel. Op sommige verenigingen heeft de eerste avond het meest aan zijn doel beantwoord, terwijl andere verenigingen aan de bespreking van de preek (op de laatste avond) de beste herinneringen bewaren. De stellingen bleken prikkelend gewerkt te hebben. Tijdens de bespreking van de stellingen bleek dat de discussies meer gingen over de norm (hoe we eigenlijk moeten reageren op de preek) dan over hoe we zelf die norm al dan niet in praktijk brengen (hoe reageren we eigenlijk op de preek). Deze uitkomst was de aanleiding tot de formulering van de in de inleiding genoemde conclusie!

No Klank & Weerklank

Nu volgt de tekst van de notitie Na Klank & Weerklank. De inhoud van deze notitie is op de meeste verenigingen besproken en na overleg met de voorzitters, presidentes en jeugdleid(st)ers door de werkgroep vastgesteld." De eerste paragraaf kan hier achterwege blijven, omdat de aanleiding al in het voorgaande is vermeld.

In de notitie kijkt de werkgroep naar twee kanten. In de eerste plaats naar de preek. Vervolgens naar de verenigingen. De laatstgenoemde kant komt de volgende week aan de orde.

I. De preek

Het geloof begint bij het horen van de zondagse preken. Staat er immers niet geschreven: Hoe zullen we geloven als hei ons niet *is/wordt* verkondigd?

Het is dan nok van groot belang *wat* de dominee vanaf de kansel zegt en ook *hor* hij *preekt*.²

In de eerste plaats, het *wat*.

Een goede preek is duidelijk, concreet en persoonlijk. Duidelijk: in de taal van deze tijd. Beproefde, vertrouwde woorden en begrippen zijn door de jaren heen van betekenis veranderd. De verandering van betekenis verschuift om zo te zeggen van hoven naar binnen. Geloof wordt niet meer opgevat als ons/mijn antwoord op *lier* spreken van God (van boven), maar als vraag naar hoe wij God ervaren, ik God *ervaar* (van binnen). Twee voorbeelden. Als de dominee in zijn preek zonder nadere uitleg spreekt over de zekerheid van het geloof, is er een *reële* kans dat we deze uitdrukking verkeerd begrijpen. De predikant doet niet in de eerste plaats een *appèl* op onze ervaring (hoe zeker of onzeker zijn we over ons geloof), maar op onze verantwoordelijkheid (wat is ons antwoord op de toezegging van God: *u/jij bent mijn kind*). Zekerheid wordt dan gehoord als *zelfverzekerdheid*.³

Tweede voorbeeld. Het woord *ellende* heeft hij ons een emotionele klank. *Ellende* is synoniem met *misère*. Het roept associatie? op met verdriet, depressie en depressiviteit. In de catechismus wordt met *ellende* bedoeld: wij kunnen en willen niet meer aan de bestemming van God beantwoorden. Kortom: het is voor een predikant van belang dat hij niet vanzelfsprekend aanneemt dat zijn (aandachtige) hoorders de (over)bekende klanken ook echt begrijpen.

Concreet: niet preken in (abstracte) begrippen, maar de tekst (concreet) *vtior* de aandacht van de hoorders brengen. Niet: Hoe staat het met uw *ellendekennis* (!), broeders en zusters. Maar, bij wijze van voorbeeld: Welke gedachten [voorbeelden noemen] en verlangens [voorbeelden noemen] verbergt u voor God.

Persoonlijk: afgestemd op de hoorders. En dat kan betekenen dat een preek voor onze gemeente, niet ongewijzigd in Zuidlaren gehouden kan worden. Daar kunnen de (persoonlijke) omstandigheden anders zijn. Preken *komen* dan dichtbij. De verkondiging raakt ons in o n twijfel, in onze onverschilligheid, in onze angst, in onze gejaagdheid en rusteloosheid, in onze verwondering en verbazing, in onze tekorten, in onze verliefdheid en onze haat, onze zorg voor onze naaste (dichtbij en ver). Denk

aan de zeven gemeenten in Klein-Azië. Er waren geen twee gelijk. Christus kende zijn gemeenten daar. Er waren dan ook geen twee brieven gelijk.

Vervolgens, het *hoe*.

Een predikant die zijn gemeente kent zal zijn zondagse hoorders niet steeds als een strenge vader (afstandelijk en dreigend) toespreken met een (niet-bedoeld) *appèl* op volmaaktheid {perfectionisme}. Maar ook niet als een toegeeflijke vader, die steeds maar weer de verkeerde dingen van zijn kinderen met de fluwelen mantel van de liefde bedekt.

Integendeel, het is aan de predikant te horen, te zien en te merken dat hij zijn hoorders kent, zoals een herder zijn cchapen? De dominee zal niet in de eerste plaats streng zijn of toegeeflijk, maar verwonderd. Hij zal deze verwondering ook met warmte en overtuiging (Trimp, 1989) uitdragen en overdragen aan de gemeente. En als hij scherp moet zijn, dan klinkt daarin (nóg) zijn betrokkenheid (= liefde) bij de hoorders door. Anders wordt scherp-zijn al gauw als een (persoonlijke) afwijzing ervaren.

Een goede preek: duidelijk, concreet en persoonlijk!

Wat kunnen we hier zélf aan doen en wat kunnen we er op de verenigingen aan doen?

* *Als we vragen hebben over een gedeelte uit de bijbel of over wat de HERE in concrete situaties van ons vraagt, dan kunnen we dominee vragen zo mogelijk hier in een preek aandacht aan te besteden.*

* *Overgebleven vragen op de verenigingen en/of belangrijke conclusies kunnen we doorgeven aan dominee, zodat hij weet wat er op de verenigingen leeft.*

* *Als we met vragen of reacties op de preek van de afgelopen zondag zijn blijven zitten, dan kunnen we dat dominee kenbaar maken.*

* *Op de verenigingen tenminste één keer per jaar een preek bespreken en daarbij onszelf de vraag stellen: Wat was nu concreet de boodschap voor óns!*

De werkgroep is van mening dat ook wij zelf kunnen bijdragen aan een duidelijke, maar vooral ook concrete en persoonlijke prediking. De bovenstaande suggesties bedoelen een eenvoudige handreiking te zijn. Zo wordt de weerklank ook door de predikant zelf gehoord.

IJ. van der Krieke

¹ Met dank aan G. Bijzet-Doddema, L. Boven-Boonstra en L. Doorn-Groenveld voor hun commentaar op eerdere versies van deze notitie.

² Wat in het vervolg van deze paragraaf wordt beweerd, bedoelt geen samenvatting te zijn van *war* prof. Trimp onder een goede preek verstaat. We volgen hier een eigen lijn; afgestemd op de vraagstelling van de verenigingen. Prof. Trimp trekt in de eerste plaats een inhoudelijk-normatieve lijn. In een goede preek wegen belofte en *eis* niet even zwaar, maar slaat de balans door naar de belofte. 'De eis wordt voorafgegaan en gevolgd, gedragen en omgeven door de belofte en ook de vervulling van de verbondseis is inhoud van de belofte' (p. 57). Wij leggen het accent hier op de inhoudelijke en persoonlijke presentatie van de preek. Overigens heeft prof. Trimp hier in zijn boek ook de nodige aandacht aan besteed.

³ Dit voorbeeld is ontleend aan B. Kamphuis, 'Ambtelijke zorg voor onze jeugd', in: *Dienst* maart-april 1987, p. 11. De auteur wijst in zijn artikel op de secularisering van voor ons bekende bijbelse temen. 'Het lijkt er nog precies op, maar het is heel iets anders geworden' (p. 11).

IS DE NEDERLANDSE KONINGSKROON UITGEHOLD?

I-et zal bij betrekkelijk weinig Nederlanders nog exact bekend zijn dat onze staat tien jaar geleden een herziene grondwet heeft ontvangen. Een staatscommissie maakte er een begin mee in 1967 en na jaren van grondig overwegen en heroverwegen kwam de door velen gewenste herziening tot stand in februari 1983. Tal van staatsrechtelijke verhoudingen werden opnieuw geformuleerd, veel rechten en ook plichten kregen een speciale 'opknappbeurt' of werden voor het eerst in de grondwet opgenomen. Die modernisering maakte een formeel einde aan de door Thorbecke opgestelde constitutie (1848) die incidenteel ook al aan wijzigingen was onderworpen.

Nu is elke grondwetsherziening (incidenteel zowel als structureel) een zaak die te maken heeft met het politieke klimaat waarin dat plaatsvindt. Was dat in 1848 duidelijk toen de liberale machten het voortouw mochten nemen, nu is de achterliggende gedachte er één waarin bepaalde consequenties van doorgaande democratisering en (dus) ook de formulering van nieuwe burgerrechten gerealiseerd werden. Een van de zaken die een behoorlijke wijziging opleverden was de grondwettige positie van de koning. Alleen al de plaats in de grondwet verschoof van het eerste naar het tweede hoofdstuk, maar dat was misschien al wel tekenend voor de werkelijke machtsverschuiving inzake het Nederlandse koningschap.

Opvallend is echter dat deze wijzigingen voor het gevoel van de burgers in de regel geen enkel probleem opleveren – nog afgezien van de instemming die de beide Kamers van de Staten-Generaal in twee ronden ermee hebben betuigd. Want voor de 'gemiddelde' Nederlander is het koningschap meer een zaak van de persoon die het uitoefent dan van de 'papieren formules' die zelfs in een grondwet staan. Er is dus ook nauwelijks enige verontrusting over het anders en mogelijk minder goed functioneren van koningin Beatrix als staatshoofd.

Nu is er volgens een van de kenners van ons staatsrecht, drs. F.A.J.Th. Kalberg, wel degelijk wat aan de hand. Hij onderzocht alle aspecten – inderdaad alle! – die met betrekking tot de figuur van de koning in de nieuwe grondwet werden vermeld. Hij liep na of de opvatting van iemand als prof. mr. H.J.M. Jeukens (tot 1980 hoogleraar Nederlands Staatsrecht te Tilburg) juist was, toen deze stelde dat in de herziene grondwet de banden van behoud zijn geslaakt, geen staatkundig evenwicht is te vinden (rondom de Kroon), ook dat de ware prerogatieven van de Kroon worden miskend en het begrip staatshoofd on-

zichtbaar is gemaakt.

Kalberg heeft er een heel uitvoerig onderzoek naar gedaan en het volledige resultaat van zijn bevindingen in een boekwerk van 355 bladzijden voor ons neergelegd. Dit onderzoek was ooit goed voor een doctoraal-scriptie, let wel, nog niet eens een proefschrift (en dan te bedenken dat er genoeg dissertaties zijn die een kleinere omvang en een mindere diepgang hebben dan dit boek).

De kritische mening van prof. Jeukens wordt intussen gedeeld door Kalberg: ook hij betreurt de moderniserende formulering m.b.t. de positie van de koning in de nu vigerende grondwet. De fundamentele zaak van de soevereiniteit van de Oranjevorst is met de oude grondwet van het politieke toneel verdwenen.

Dit boekwerk achten we een verrijking van onze gereformeerde staatsrechtelijke literatuur. Ook met het oog op de ontwikkelingen in de richting van een federaal Europa lijkt ons deze studie de moeite meer dan waard.

H. Veldman

N.a.v.: drs. F.A.J.Th. Kalberg, *De staatsrechtelijke positie van de Oran-jemonarchie in de herziene grondwet*. Uitg. Kok, Kampen 1991. Prijs f 69,50.

VAN RIETSCHOTEN		
BOEKHANDEL	KANTOOHVAKHANDEL	KANTOORINRICHTING
Boekhandel	Keizerswaard D. Rotterdam	Tel 010-4820488
Kantoorvakhandel	Keizerswaard 73	Tel 010-4821365
Kantoorinrichting	Gebroken Meeldijk 123, Barendrecht	Tel 01806-19744
Faxnr. 010-4793699, Rotterdam	Faxnr. 01806-21165, Barendrecht	

Middenorthodoxe kerken met vrijzinnige tendensen

Samen op weg?

Ir. J. van der Graaf heeft zijn zorgen over de synodaal Gereformeerde partner in dit proces. Prof. Runia zag daarom zwaar weer op til. Had Van der Graaf het op de Nederlands Hervormde synode niet gehad over het *vrijzinnig karakter* van de Gereformeerde Kerken in Nederland (GKN)?

Het ligt iets minder zwaar, schreef Van der Graaf in een persoonlijke brief aan Runia, en ook in *De Waarheidsvriend*. Er is *vrijzinnigheid* hinnen de synodaal Gereformeerde Kerken, maar hij heeft niet neier willen zeggen dan dat er sprake is van *vrijzinnige tendensen*.

Runia is blij met deze uitspraak die ook andere forse uitlatingen van de secretaris van de Gereformeerde Rndd flink nuanceert. Maar, zo schrijft hij in het *Centraal Weekblad* van 12 maart, van de opmerkingen van Van der Graaf valt best iets te leren:

Toch moeten we als gereformeerden bereid zijn in deze spiegel te kijken. Wit is vandaag het gereformeerd 'gehalte' van de GKN? Als we onszelf nog steeds 'gereformeerd' voelen, waarom komt dat dan uit? Zijn we inderdaad nog 'gereformeerde' kerken in de zin waarin we dat bij de Afscheiding (1834), de Doleantie (1886) en de Vereniging (1892) en tot in de eerste periode na de Tweede Wereldoorlog wilden zijn?

Natuurlijk is het waar dat de geschiedenis is doorgegaan en dat we in een heel andere culturele situatie leven dan in 1834 of 1886 of 1892 of 1955. Maar waarom zou je in een veranderende en veranderde culturele situatie niet 'confessioneel-gereformeerd' kunnen blijven? Dat is ons duidelijk niet gelukt. Of hebben we het zelf niet gewild?

Ik denk dat Van der Graaf gelijk heeft als hij ons typeert als 'middenorthodoxe kerken met vrijzinnige tendensen'. Zijn we in feite niet net als de NHK, maar dan zonder de uiterste vleugels, d.w.z. zonder een georganiseerde *vrijzinnigheid* (rondom het blad *Zwingli* aan de ene kant, en zonder een organisatie als de GR aan de andere kant?) In de GKN is wel een groep als het Confessioneel Beraad, maar die organisatie is niet zozeer de tegenhanger van de GR als wel van de Confessionele Vereniging binnen de NHK (met wie dan ook samengewerkt wordt).

Middenorthodox

De GKN zijn inderdaad in doorsnee middenorthodoxe kerk geworden. Dat is in de laatste dertig jaar gebeurd en dat is al gaandeweg zo gekomen. De vraag of we dat ook werkelijk wilden, is bij mijn weten nooit officieel gesteld. Geen enkele synode heeft er zich bij mijn weten ooit over uitgesproken. Synodes hebben eerder 'laten gebeuren' door (zeker de laatste twintig jaar) de vraag van het belijden niet meer echt aan de orde te stellen. Er zijn in die periode allerlei publikaties verschenen, waarin centrale elementen van het gereformeerd (en zelfs van het oecumenisch) belijden ontkend werden, zonder dat enige kerkelijke vergadering er ook maar iets aan deed.

Gezien deze ontwikkeling heb ik zelf de laatste jaren geen enkele moeite meer met SoW. De GKN hebben in de laatste dertig

jaren in toenemende mate hun bestaansrecht als zelfstandige gereformeerde kerk verloren. SoW kan de GKN alleen maar goed doen!

Op de weg van SoW zullen we ook de CR in toenemende mate ontmoeten en m.i. hebben we die ontmoeting broodnodig – zoals de GB de ontmoeting met de GKK (die in alle eerlijkheid en ernst de veranderde culturele situatie serieus wilde nemen) ook nodig heeft. De GB heeft, denk ik, terecht kritiek op ons. Maar wat heeft de hond zelf gedaan om een antwoord te geven op de uitdagingen van deze moderne wereld? Heeft hij de oplossing niet gezocht in een 'gereformeerd isolement'? Maar dat is natuurlijk evenmin een 'oplossing' als wat wij gedaan hebben in 'de stille revolutie' (G. Dekker).

Toch bouwen aan het geloof?

In het nummer van januari/februari van *Credo* van de synodaal-gereformeerde *Vereniging Confessioneel Gereformeerd Beraad* schrijft ook ds. A.S. Rienstra over de ontwikkelingen in de kerken waarin hij predikant is.

Er is nauwelijks feest gevierd rondom het honderdjarig bestaan van deze kerken. Het moderamen van de Generale Synode stuurde wel een kanselboodschap naar de kerkeraden, waarin onder meer sprake was van dankbaarheid jegens God.

Maar dominee Rienstra kent vele kerken waarin deze boodschap tijdens de kerkdienst niet is voorgelezen, omdat daar blijdschap en dankbaarheid ontbraken. En hij vindt het geen wonder, dat de feestvreugde ontbrak. Want wanneer je ziet hoe de synodaal Gereformeerde Kerken op het ogenblik reilen en zeilen, is er weinig reden voor een juichstemming. De kerken zijn de laatste tientallen jaren volkomen van karakter veranderd. En je kunt toch geen feest vieren temidden van een kerk, waar je geloof dikwijls meer afgebroken dan gebouwd wordt?

Dat atbrekende bleek uit de publikaties van Kuitert en Wiersinga, die ds. Rienstra zeer kritisch bespreekt.

Vervolgens schrijft hij over het bouwen aan je geloof, temidden van een kerk waarin zoveel is, dat je geloof aan her wankelen brengt.

Hoe kunnen wij bouwen aan ons geloof? Wel, wij doen dat door het bijwonen van kerkdiensten, waarin het goddelijke Woord en de heilige sacramenten worden bediend. De Here Jezus heeft zelf gezegd: 'Waar twee of drie in mijn naam verpactd zijn, daar ben Ik in hun midden'. Maar ook door de week moeten wij God zoeken waar Hij te vinden is. Daartoe is het onontbeerlijk dat wij iedere dag een stille tijd reserveren voor onze omgang met God. In het jachtige leven van deze moderne tijd komen velen niet meer aan God toe. Zelfs de zondagse kerkgang schiet er wel eens bij in. We hebben het te druk. We zullen ons nog wel eens met het geloof herighouden wanneer de vut of het pensioen er is. Net alsof alle mensen de leeftijd van zestig jaar halen. Net alsof de Here Jezus niet ieder moment als een dief in de nacht kan terugkomen bij zijn wederkomst.

Roedern en zusters: hoe drukker wij het hebben, des te meer tijd moeten wij vrijmaken voor onze omgang met God, want des

te meer hebben wij Gods hulp en kracht nodig.

Doe het iedere dag: lezen in de bijbel, het gelezen woord overdenken, bidden tot God, en na het amen niet meteen aan de slag gaan, maar in stilte naar Gods antwoord luisteren. Als u dat dagelijks doet, zult u merken dat de Godsverduistering plaatsmaakt voor de heerlijke ervaring van Gods nabijheid en inwoning. Zo bouwt u aan uw geloof. Wat dat betreft mogen wij een voorbeeld nemen aan Daniël, over wie wij zonet in de bijbel hebben gelezen. Met het huis van deze minister-president is iets bijzonders aan de hand. Hij heeft een bovenvertrek op zijn huis, dat is een kamer op het platte dak. En er zijn geen tralies voor het venster, zoals in die tijd gebruikelijk was. Hij wil open vensters naar Jeruzalem. Niet; mag zijn uitrucht op Jeruzalem in de weg staan. Driemaal per dag knielt hij voor dat open venster in gebed neer. Met de regelmaat van de klok klopt Daniël op vaste uren tegen de hemelpoort. Wat een zegen ligt er in die regelmaat. Veel mensen hebben bezwaar tegen dit regelmatige gebed. Lij zeggen: je moet alleen niaar bidden wanneer je er echt behoefte aan hebt. Driemaal daags bidden is duizendmaal per jaar: is dat niet teveel van het goede? Uit de handelwijze van Daniël blijkt dat het een goede zaak is, regelmaat te kennen in het geloofsleven. Gewoonte is heel iets anders dan sleur. Het gebed wordt niet voor niets wel eens genoemd: 'de ademhaling van de ziel'. Als er niet meer gebeden wordt, krijgt onze ziel geen zuurstof meer. Wie niet een innig gebedsleven kent, tekent zijn eigen doodvonnis. Daarom gaat Daniël door met bidden, ook al heeft koning Darius een gebedsverbod uitgevaardigd. Al zal hij in de leeuwenkuil geworpen worden, hij kan geen enkele dag buiten hei driemaal herhaalde gebed, laat staan dertig lange dagen. Daniël kan de ademhaling van zijn ziel niet stopzetten. Hij wil de slagader van zijn geloof niet treffen. De grote staatsman blijft driemaal per dag als een klein kind neerknielen voor God.

En wij worden uitgenodigd het voorbeeld van Daniël na te volgen. Als er in uw hart aan de kant van de hemel een blinde muur is, dan is dat niet goed. Dan mogen de vensters naar de straat en naar het leven van alledag wagenwijd openstaan. Het helpt u niet verder in de richting van God. Doe de deur van uw hart niet alleen op een kiertje open voor God. Doe hem helemaal open voor Gods Geest, voor de eerste maal of weer opnieuw. Dan komt er in uw hart een stukje van de hemel, vrede met God en de naaste.

Zorg ervoor, dat u open vensters hebt naar Jeruzalem. Want alleen dan houdt u aan uw geloof.

Heel goede woorden van ds. Rienstra over de persoonlijke omgang met God, elke dagen van harte. Maar hoe kun je daarnaast blijven in een kerkelijke gemeenschap, die dat niet steunt en voedt, maar juist een bedreiging vormt voor het gelovig leven met de HERE? Waarom breken allen die het gereformeerde geloof liefhebben niet met deze kerken, waarvan zij zelf weten, dat het geloof van hen en hun kinderen daar gevaar loopt?

G.J. van Middelkoop

UIT DE KERKEN

BEROEPEN

Beroepen te Monster en te Zaandam: D. Griffioen, kandidaat te Hattem.

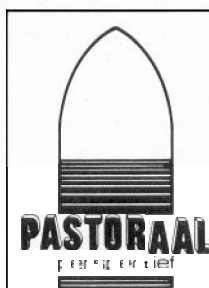
Doctoraal examen: Aan de Theologische Universiteit te Kampen slaagde voor het doctoraal examen: E.J. Hempe-
nius te Kampen.

ADRESWIJZIGINGEN E.D.

Mildam * *Srriha*: K. ter Veer, Rembrandtstraat 20, 8471
SZ Wolvega, ☎ (05610) 11661.

PERSBERICHT

Het comité 'Help Gereformeerde Kerk Zaire' heeft besloten haar landelijke arbeid af te stoten en het saldo van haar rekening over te maken aan 'De Verre Naasten', die dit bestemd voor enkele bouwprojecten in Lubumbashi (Zaire). Motivatie: er zijn nu officieel-kerkelijke relaties met Zaire; de kerk van Spakenburg-Zuid is zendende kerk voor de opleiding van evangelisten en predikanten. Het comité blijft nog wel actief als plaatselijke commissie te Zuidhorn, waar de kerk garant staat voor het levensonderhoud van twee Zaire-predikanten.

J.A. Knepper sr.

**Een geestelijke huis van
levende stenen**

**Gemeenteopbouw in de
praktijk rond het jaar 2000**

Roe functioneert de kerk als organisatie? Wat gaat er mis en hoe kunnen we dat voorkomen? Dit boek helpt elk gemeentelid zijn/haar steentje bij te dragen aan het geestelijk huis waarin wij mogen wonen.

152 pag., paperback, f 16,75

Verkrijgbaar
in de boekhandel

Oosterbaai & Le Cointre b.v.
Postbus 25, 4460 AA GOES
tel. 01100 - 15591

